

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO
Kauppatieteellinen tiedekunta
Yritysjuridiikka

Antti Korhonen

Yliopiston rooli sopimustutkimukseen liittyvässä sopimusverkossa korkeakoulukeksintölain aikana

Työn ohjaaja/tarkastaja: Professori Matti I. Niemi
2. tarkastaja: KTM Helena Sjögrén

Alkusanat

Vihdoin olen saanut pro gradu -tutkielmani valmiiksi ja palautan sen hyvillä mielin. Tutkielman kirjoittamiseen tarkoittamani aika venyi hieman alkuperäisestä suunnitelmastani muiden kiireiden vuoksi. Tämän syksyn aikana kuitenkin olen saattanut loppuun sen, minkä syksyllä 2008 aloitin.

Haluan toivottaa kiitokset työni ohjaajalle professori Matti I. Niemelle, joka luki ja antoi kommenttinsa työstä pyytämässäni aikataulussa ja tarkasti maturiteettini liki reaaliajassa. Kiitän myös koko yritys juridiikan pääaineen henkilöstöä mielenkiintoisista kursseista, jotka olivat hyvin toteutettuja. Suurimman kiitoksen haluan esittää Tiinalle, joka on ollut minulle henkisenä tukena sekä toiminut henkilökohtaisena äidinkielen konsulttinani niin tämän kirjoitustyöni kuin koko yliopisto-opintojeni aikana.

Helsingissä 16.11.2010

Antti Korhonen

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Antti Korhonen
Tutkielman nimi:	Yliopiston rooli sopimustutkimukseen liittyvässä sopimusverkossa korkeakoulukeksintölain aikana
Tiedekunta:	Kauppätieteellinen tiedekunta
Pääaine:	Yritysjuridiikka
Vuosi:	2010
Pro gradu -tutkielma:	Lappeenrannan teknillinen yliopisto 82 sivua, 9 kuvaa, 1 liite
Tarkastajat:	prof. Matti I. Niemi KTM Helena Sjögrén
Hakusanat:	yliopistotutkimus, sopimustutkimus, korkeakoulukeksintö, sopimusverkko
Keywords:	University research, University Invention, Nexus of contracts

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää yliopistoissa toteutettujen sopimustutkimushankkeiden osapuolten väliset keskinäiset oikeudet ja velvollisuudet korkeakoulukeksintölain aikana. Tarkastelu tehdään pääosin yliopiston näkökulmasta ja apuna käytetään sopimusverkkoajattelua. Tutkimus on toteutettu tutkimuksen luonteen ja laajuuden vuoksi pääosin kirjallisuustutkimuksena.

Korkeakoulukeksintölaki on selkeyttänyt yliopistotutkimukseen liittyvää oikeudellista tilaa tuodessaan yliopiston tutkimushenkilöstön ja muissa organisaatioissa työskentelevien tutkijoiden oikeudet ja velvollisuudet lähemmäksi toisiaan. Yliopistolla on haastava rooli sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon keskiössä. Sen täytyy huolehtia, että tutkimushankkeissa mukana olevien tahojen kanssa tehdyt sopimukset eivät ole ristiriidassa keskenään ja että se pystyy täyttämään velvollisuutensa kaikkia sopimuskumppaneitaan kohtaan.

ABSTRACT

Author:	Antti Korhonen
Title:	University's role in the research-related nexus of contracts during the law of university inventions
Faculty:	Lappeenranta School of Business
Major:	Corporate law
Year:	2010
Master´s Thesis:	Lappeenranta University of Technology 82 pages, 9 pictures, 1 appendix
Examiners:	Prof. Matti I. Niemi M. Sc. (Econ.) Helena Sjögrén
Keywords:	University research, University Invention, Nexus of contracts

The purpose of the study is to define rights and duties of the parties in the university research-related nexus of contracts during the law of university inventions. The study is written mainly from the perspective of the university. The thesis is mainly based on literature because of its extent and nature.

The law of university inventions has clarified the juridical state of university research in Finland. The law has brought the rights and the duties of researchers in different organizations at the same level. University has a challenging role in the center of the nexus of contacts. It has to confirm that

contracts in the research project are not in conflict with each other. University also has to manage with its own duties towards its contract partners.

Sisältö

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimuskohde ja tutkimuksen tavoitteet	5
1.3 Tutkimusmenetelmät	6
1.4 Tutkimuksen rajaukset	7
1.5 Tutkimuksen rakenne	8
2 Yliopistotutkimus	10
2.1 Avoin tutkimus	14
2.1.1 Virkatutkimus	15
2.1.2 Yliopiston ulkopuolisen tahon rahoittama avoin tutkimus	16
2.1.3 Sopimustutkimuksen edellytykset täyttävä avoin tutkimus	16
2.2 Sopimustutkimus	17
2.2.1 Yhteisrahoitteinen tutkimus	17
2.3.2 Tilaajarahoitteinen tutkimus eli tilaustutkimus	21
3 Korkeakoulukeksintölaki	23
3.1 Korkeakoulukeksintölain tavoitteet ja tarkoitus	24
3.2 Korkeakoulukeksintölain soveltamisala	25
3.2.1 Keksintö ja patentoitavuus	26
3.2.2 Keksijä	28
3.3 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet	31
3.2.1 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet avoimessa tutkimuksessa	32
3.2.2 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet sopimustutkimuksessa	38
3.2.3 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet muussa tilanteessa	43
4 Sopimusverkko sopimustutkimuksessa	46
4.1 Sopimusverkko	46
4.2 Sopimusosapuolet	47
4.2.1 Yliopisto	48
4.2.2 Yliopiston tutkimushenkilöstö	51
4.2.3 Yksityinen rahoittaja	52

4.2.4 Julkinen rahoittaja	53
4.2.5 Alihankkija	55
4.3 Tutkimushanke	56
4.4 Sopimusverkon yksittäiset sopimukset	59
4.4.1 Tutkimussopimus	60
4.4.2 Salassapitosopimukset	65
4.4.3 Alihankintasopimus	66
4.4.4 Oikeuksiensiirtosopimukset	68
5. Yhteenveto ja johtopäätökset	73
Lähteet	78
Kirjallisuuslähteet	78
Internet-lähteet	82
LIITTEET	83

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen taustaa

Yliopistoissa toteutettava tutkimus on ollut rakennemuutoksen alla jo pitkään. Korkeakoulujen tutkimusyhteistyö yritysten sekä julkisten tutkimuslaitosten kanssa on ollut jatkuvassa kasvussa jo lähes kolmen vuosikymmenen ajan. Tutkimusyhteistyön lisääntymiseen on johtanut kasvava tarve tutkimukseen käytettävien resurssien mahdollisimman tehokkaaseen hyödyntämiseen, johon on pyritty tutkimustyön kaupallistamisella.

Korkeakouluissa toteutettavan tutkimustyön kaupallistumisen taustalla vaikuttavat monet asiat. Suuri vaikutus on ollut korkeakoulujen rahoituksen uudelleen järjestämisellä, jossa on korostunut aikaisempaa merkittävämmiin kilpaillun rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta. Tämä on saanut korkeakoulut etsimään aktiivisesti rahoittajia yksityiseltä sektorilta. Toisaalta myös yritykset ovat aikaisempaa halukkaampia tekemään tutkimus- ja kehitysyhteistyötä eri tahojen kanssa, mikä on lisännyt korkeakoulujen kysyntää tutkimusyhteistyökumppanina. (Bruun & Välimäki 2007)

Tiede- ja teknologiapolitiikassa on puhuttu kansallisesta innovaatiojärjestelmästä, jossa tutkimuksella sekä tutkimustulosten hyödyntämisellä on merkittävä rooli. Yliopistot ovat merkittäviä toimijoita Suomen innovaatiojärjestelmässä. (Bruun & Välimäki, 2007) Kansallinen innovaatiojärjestelmä koostuu uuden tiedon ja osaamisen tuottajista ja hyödyntäjistä sekä näiden välisistä vuorovaikutussuhteista. Uuden tiedon tuottajia ovat muun muassa yliopistot, korkeakoulut, julkiset ja yksityiset

tutkimuslaitokset sekä yritykset. Tiedon hyödyntäjiä ovat puolestaan esimerkiksi yritykset, sekä yhteiskunnan kehittämisestä vastaavat päätöksentekijät ja hallinto. Kansallisen innovaatiojärjestelmän on tarkoitus vastata kiristyvään kansainvälisen talouden ja yhteiskuntien väliseen kilpailuun, jossa tutkimustiedon merkitys on jatkuvasti kasvanut. (Tiede- ja teknologianeuvosto, 2006) Tutkimustiedon merkityksen kasvu heijastuu suoraan Suomen talouteen, joka on muuttunut globalisaation myötä merkittävästi kahden viimeisen vuosikymmenen aikana.

Maiden välistä kilpailukykyä on mitattu kansainvälisillä vertailuilla, joissa Suomi on menestynyt verrattain hyvin. Esimerkiksi Maailman talousfoorumin kilpailukykyvertailussa Suomi sijoitettiin vuonna 2009 kuudenneksi. Sveitsiläisen johtamistaidon instituutin IMD:n kilpailukykyvertailussa Suomi sijoittui puolestaan yhdeksänneksi vuonna 2009. Tarkastelujen kohteita kyseisissä vertailuissa ovat mm. tutkimus- ja innovaatiotoiminnan taso ja tuloksellisuus, bruttokansantuotteen kasvu, vaihtotase, ympäristön tila ja monet sosiaaliset indikaattorit. (Scwab & al., 2009; IMD, 2009) Suomen vahvuutena vertailuissa on ollut hyvä menestys monella eri sektorilla samanaikaisesti. Erityisesti kehuja ovat saaneet Suomen koulutusjärjestelmä, innovaatiotoiminta sekä liiketoimintaympäristön toimivuus. Suomen heikkouksista mainittakoon korkea verotus, työmarkkinoiden jäykkyydet sekä vähäiset suorat sijoitukset Suomeen. (Tiede- ja teknologianeuvosto, 2008)

Kansainvälisen kilpailukyvyn parantamiseksi on Suomea yhdessä muiden pitkälle kehittyneiden valtioiden kanssa viety kohti ”uutta taloutta”, jossa tiedon merkitys korostuu ja yritystoiminta on osaamisintensiivistä. Uuden talouden yritykset pyrkivät pois matalakatteisilta raaka-aine-, pääoma- ja energiavaltaisilta aloilta kohti nopean kasvun ja korkean katteen

tietointensiivisiä, uudenteknologian aloja. (Sotarauta & Ståhle, 2002). Vanhan talouden korostaessa massatuotantoa ja fyysisiä tuotteita painottaa uusi talous tietoa, innovatiivisuutta ja aineetonta varallisuutta (Koski & al., 2001). Uuteen talouteen pyrkimisen voidaan katsoa olevan Suomelle ja muille pitkälle kehittyneille maille pitkällä aikavälillä ainoa mahdollisuus pitää yllä kansantaloudellista kasvua, sillä ne eivät voi jatkossa kilpailla kansainvälisillä markkinoilla alhaisilla tuotantokustannuksilla ja hinnoilla kehittyvien maiden kanssa (Hämäläinen, 2006).

Globaalin kilpailun kiristyessä yritykset tarvitsevat tutkimus- ja kehitystoiminnassaan kustannustehokkuutta. Tähän on pyritty mm. harjoittamalla yhteistyötä julkisten tahojen, asiakkaiden sekä kilpailijoiden kanssa. Yhteistyö tutkimus- ja kehityshankkeissa mahdollistaa tutkimustuloksista hyötymisen pienemmillä resursseilla verrattuna tilanteeseen, jossa hanke olisi toteutettu täysin omin voimavaroin. Toisaalta tällöin hankkeen tuloksista pääsevät hyötymään myös muut osallistuvat tahot. Yliopistojen, tutkimuslaitosten ja yritysten välinen yhteistyö tutkimuksen saralla on lisääntynyt aiemmasta ja suuntaus näyttäisi olevan sellainen, että yhteistyö tulee entisestäänkin yleistymään.

Yliopistot ovat joutuneet sopeutumaan yritysten lailla muuttuneeseen toimintaympäristöön. Perinteisesti yliopistoissa toteutettu tutkimus on ollut ns. avointa tutkimusta, joka on rahoitettu korkeakoulun perusrahoituksen turvin ja jonka tulokset ovat olleet kaikkien saatavilla. Kehityksen myötä on kilpaillun rahoituksen osuus yliopistojen tutkimusmäärärahoista kasvanut selvästi. (Bruun & Välimäki 2007) Tutkimuksen rahoituksen tullessa korkeakoulun ulkopuolelta, täytyy tutkimuksen sisällön vastata rahoittajan intressejä, eikä tutkimustuloksia voida automaattisesti julkaista tieteellisillä foorumeilla.

Yliopistojen toiminta on keskeinen osa suomalaista yhteiskuntaa ja tutkimus- ja kehityssektoria. Yliopistoissa tuotettava tieto ja koulutuksen kautta saavutettava osaaminen palvelevat joko suoraan tai välillisesti talouden kehitystä, kansantaloudellista kasvua ja kilpailukykyä sekä ammatillisen osaamisen lisäämistä ja ylläpitoa. (Hölttä, 1996)

Tutkimustyössä syntyy paljon keksintöjä. Keksintöön liittyvistä oikeuksista säädetään lähtökohtaisesti patenttilaissa, jonka mukaan keksijällä on oikeus hyödyntää keksintöään parhaaksi katsomallaan tavalla. Mikäli patenttia hakee joku muu kuin keksijä itse, tulee tämän selvittää oikeutensa keksintöön. (Patenttilaki 2 luku 8 §) Työsuhteessa syntyneiden keksintöjen oikeuksista on Suomessa määrätty kuitenkin erillislailla vuoden 1968 alusta lähtien. Tuolloin astui voimaan Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin (työsuhdekeksintölaki). Laki määrittelee työnantajan ja työntekijän oikeudet ja velvollisuudet työsuhteessa syntyneeseen patentoitavissa olevaan keksintöön. Työsuhdekeksintölaista löytyy kuitenkin ns. tutkijapoikkeus, joka rajaa yliopistojen henkilökunnan lain ulkopuolelle.

Yliopistotutkijalla oli siis patenttilain nojalla lähtökohtaisesti kaikki kaupalliset oikeudet työsuhteessa tekemäänsä keksintöön. Tämän myötä yliopistojen sekä yksityisen ja/tai julkisen sektorin toimijoiden välinen tutkimusyhteistyö on ollut eräänlaisessa lainsäädännöllisessä paitsiossa, minkä vuoksi tutkimuksessa mahdollisesti syntyviin keksintöihin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista on täytynyt sopia etukäteen erittäin yksityiskohtaisesti sopimuksin.

Yliopistotutkimus on saanut koko T&K -sektorin muutoksen myötä kaupallisempaa luonnetta, mikä näkyy sopimustutkimuksen suhteellisen

osuuden kasvuna kaikesta korkeakoulututkimuksesta. Muutoksen myötä on syntynyt tarve säätää lailla myös yliopiston tutkimustyöhön osallistuvan henkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista tilanteessa, jossa tutkimustyön seurauksena syntyy patentoitavissa oleva keksintö. Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtyihin keksintöihin (korkeakoulukeksintölaki) astui vuosia kestäneen valmistelutyön jälkeen voimaan 1.1.2007.

Tämä tutkimus sijoittuu suurempaan aihepiiriin, joka on ollut viime aikoina paljon esillä julkisessa keskustelussa. Korkeakoulukeksintölain esitöihin kirjatuista tavoitteista selviää, että laki on luotu yhdeksi välineeksi innovaatioiden tehokkaammaksi kaupallistamiseksi ja näin ollen Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn parantamiseksi. (HE 259/2004) Tutkimusaihe on kansallisesti merkittävä ja koskee kaikkia Suomen kansalaisia, sillä innovaatioiden tehokkaalla käyttöönotolla voidaan luoda työpaikkoja niiden tilalle, joita menetetään globalisaation myötä perinteisestä teollisuudesta.

1.2 Tutkimuskohde ja tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen kohteena on sopimustutkimukseen liittyvä sopimusverkko, sen osapuolet sekä osapuolten väliset oikeudelliset suhteet. Yliopiston rooli on korostetusti esillä muihin osapuoliin nähden ja asioita tarkastellaankin pääosin yliopiston näkökulmasta. Lisäksi tutkitaan 1.1.2007 voimaan astuneen korkeakoulukeksintölain tuomia muutoksia ja sen sopimusverkon osapuolille luomia mahdollisia hyötyjä sekä ongelmakohtia.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon eri osapuolten väliset oikeudelliset suhteet korkeakoulukeksintölain vallitessa sekä valottaa lain vaikutusta yliopiston hallinnon ja toisaalta sopimustutkimuksen parissa työskentelevän

henkilöstön kannalta. Tavoitteeseen pääsemiseksi tutkimuksessa haetaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitkä tahot toimivat sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon osapuolina?
- Millaiset ovat sopimusverkon osapuolten väliset oikeudelliset suhteet?
- Miten korkeakoulukeksintölaki vaikuttaa yliopiston tutkimushenkilöstön oikeudelliseen asemaan?
- Miten korkeakoulukeksintölaki vaikuttaa yliopiston oikeudelliseen asemaan suhteessa muihin toimijoihin?
- Mitkä ovat korkeakoulukeksintölain keskeisimmät vaikutukset innovaatioiden kaupallistamiseen?

1.3 Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus toteutetaan tutkimuksen luonteen ja laajuuden vuoksi pääosin kirjallisuustutkimuksena. Tutkimuksen voidaan katsoa sisältävän lainopillista, historiallista sekä oikeustaloustieteellistä tutkimusotetta. Tutkimuksessa esitetään myös tilastoja tukemaan kirjoitettua tekstiä ja perustelemaan tutkimuksessa syntyneitä johtopäätöksiä. Lisäksi tutkimusaiheeseen liittyvää käytäntöä tullaan valottamaan kuljettamalla mukana esimerkkejä Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa vallitsevista toimintatavoista ja sisäisestä sääntelystä.

Käytetyin metodi on lainoppi. Tutkimus pohjautuu vahvasti lakiteksteihin, lainvalmisteluaineistoihin sekä muihin viranomaislähteisiin, jota analysoimalla voidaan miettiä lakien toimivuutta sekä vaikutuksia lain soveltamisalaan kuuluviin tahoihin. Lainopillinen näkökulma toimii tutkimuksen kantavana voimana. Historiallinen näkökulma näkyy tässä tutkimuksessa vahvimmin, kun tuodaan esille tutkimuksen taustoja ja lähtökohtia sekä niitä tarpeita, jotka ovat johtaneet mm. korkeakoulukeksintölain syntymiseen. Historiallinen tutkimusote kulkee mukana koko tutkimuksen ajan eräänlaisena taustoittajana. Oikeustaloustieteellinen näkökulma on tutkimuksessa esillä jo tutkimusaiheen sanelemana. Korkeakoulukeksintölain syntymiseen ovat vaikuttaneet erittäin vahvasti taloudelliset näkökulmat sekä poliittinen tahto turvata Suomen kansainvälinen kilpailukyky ja viedä maatamme kohti innovatiivisuuteen kannustavaa ”uutta taloutta”.

1.4 Tutkimuksen rajaukset

Tutkimus keskittyy tarkastelemaan korkeakoulututkimuksen eri muodoista erityisesti sopimustutkimusta ja siihen liittyvää sopimusverkkoa sekä sen osapuolia. Sopimustutkimuksen tarkasteluun keskittyminen tarkoittaa sitä, että korkeakouluissa tapahtuva perustutkimus, joka on useimmiten määritelmästä riippuen avointa tutkimusta tai vapaata tutkimusta, jää pienemmälle huomiolle. Korkeakoulututkimuksen eri muodot on syytä kuitenkin määritellä riittävän tarkasti, jotta on selvää, mikä osa korkeakoulututkimuksesta on sopimustutkimusta.

Toinen merkittävä rajaus tutkimuksen toteuttamisessa on ammattikorkeakouluissa tapahtuvan tutkimustyön jättäminen kokonaan tarkastelun ulkopuolelle. Korkeakoulukeksintölakia sovelletaan kaikissa

Suomen korkeakouluissa tehtävän tutkimustyön seurauksena syntyviin keksintöihin, jossa keksinnön tekijä on työsuhteessa korkeakouluun. Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan siis yliopistoissa tehtyä sopimustutkimusta. ”Yliopisto” -käsitteellä tarkoitetaan puolestaan Yliopistolain 1§:ssä lueteltuja lain soveltamisalaan kuuluvia yliopistoja, joita ovat Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Lapin yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto, Vaasan yliopisto, Åbo Akademi, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Svenska handelshögskolan, Kuvataideakatemia, Sibelius-akatemia, Teatterikorkeakoulu, Aalto-yliopistona toimiva Aalto-korkeakoulusäätiö, Tampereen teknillisenä yliopistona toimiva TTY -säätiö.

Tutkimukseen varatun laajuuden vuoksi aihetta on edelleen rajattu edellä mainittujen suurempien linjavetojen lisäksi siten, että sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon osapuolista keskitytään erityisesti yliopistoon työnantajan roolissa sekä varsinaisen tutkimustyön toteuttavan tutkimushenkilöstön asemaan ja näihin liittyviin oikeudellisiin kysymyksiin. Sopijatahoina esitetään ainoastaan toimijat, jotka ovat sopimusosapuolena sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon kannalta olennaisimmissa sopimuksissa. Toisin sanoen eräät vähäpätöiset sopimukset, kuten erilaiset huoltosopimukset jätetään tarkastelun ulkopuolelle.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tämä tutkimus koostuu neljästä suuremmasta kokonaisuudesta, jotka eritellään yksityiskohtaisempiin osioihinsa. Tarkoituksena on rakentaa tutkimus helposti seurattavaan muotoon etenemällä loogisessa järjestyksessä aina suuremmasta asiakokonaisuudesta kohti yksityiskohtaisempaa tarkastelua. Aluksi asioita tarkastellaan yleisellä tasolla

josta siirrytään syvällisempään ja erittelevämpään kerrontaan. Tutkijan omat ajatukset ja huomiot on tarkoitus esittää tekstin mukana läpi tutkielman ja koota tutkimuksen lopuksi yhteen viimeisessä osiossa.

Ensimmäinen suurempi asiakokonaisuus tässä tutkimuksessa on yliopistotutkimus ja sen eri muodot. Yliopistotutkimus jaetaan eri määritelmiin mm. tutkimusrahoituksen perusteella. Yliopistotutkimuksen moninaisuudesta johtuen on syytä jaotella tutkimuksen eri muodot, jotta selviää, missä kulkee täsmällisesti sopimustutkimuksen ja avoimen tutkimuksen välinen raja.

Toisessa kokonaisuudessa keskitytään korkeakoulukeksintölakiin ja lain tulkinnan kannalta merkityksellisiin käsitteisiin kuten ”keksintö” ja ”keksijä”. Tässä osiossa tarkastellaan myös laista johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksia keksinnön tehneen tutkijan ja toisaalta yliopiston osalta eri yliopistotutkimuksen muotojen ollessa kyseessä.

Kolmantena suurempana kokonaisuutena toimii sopimusverkko, joka esitellään aluksi sopimusverkkoteorioiden pohjalta. Tämän jälkeen perehdytään sopimustutkimukseen liittyvään sopimusverkkoon, joka jaetaan osiin tarkastelemalla erikseen sopimusverkon yksittäisiä sopimuksia ja toisaalta yksittäisiä sopijatahoja. Lisäksi tarkastellaan sopimusvapautta ja sitä rajoittavia tekijöitä sopimustutkimuksessa.

Tutkimuksen viimeisessä osiossa kootaan yhteen tutkimuksen tärkeimmät huomiot ja johtopäätökset. Lisäksi pohditaan mahdollisia jatkotutkimusta vaativia seikkoja.

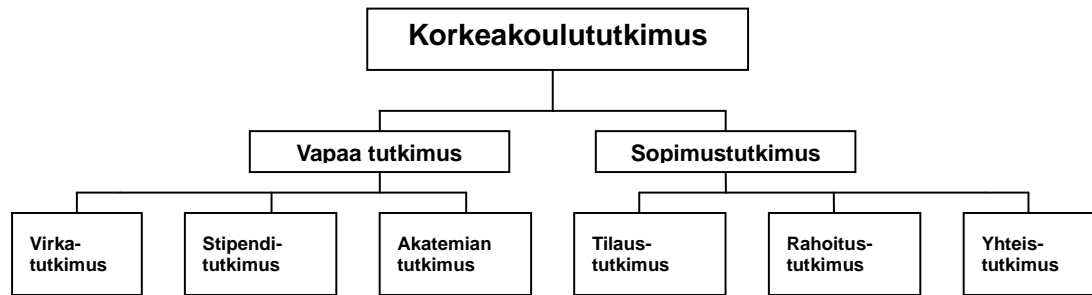
2 Yliopistotutkimus

Tässä tutkielmassa yliopistotutkimuksella tarkoitetaan tutkimustyötä, joka on tehty yliopiston nimissä ja sen lukuun. Lisäksi yliopiston henkilöstö on toteuttanut tutkimustyön palvelussuhteensa ehtoja täyttäessään. Lisäksi yliopistotutkimukseen sisällytetään opiskelijatutkijoiden työt ja opinnäytteet. Sen sijaan opiskelijoiden omista nimissään laatimat muut aineistot jätetään määritelmän ulkopuolelle, siitä riippumatta, voidaanko niitä pitää tutkimuksena. Tällaisten aineistojen omistusoikeus sekä niiden immateriaalioikeudet kuuluvat opiskelijoille itselleen.

Yliopistoissa toteutettava tutkimus voidaan jakaa karkeasti kahtia vapaaseen tutkimukseen sekä sopimustutkimukseen, tai kuten korkeakoulukeksintölaissa avoimeen tutkimukseen sekä sopimustutkimukseen. Tässä tutkielmassa keskitytään syvällisemmin sopimustutkimuksen eri muotoihin ja jätetään vapaa/avoin tutkimus pienemmälle huomiolle. Avoimen tutkimuksen määritelmää on kuitenkin syytä avata sen verran, että on selvää, mikä osa yliopistotutkimuksesta jää sopimustutkimuksen ulkopuolelle.

Vapaa tutkimus ja avoin tutkimus eroavat määritelmänä toisistaan vain vähän, sillä lain tarkoittaman avoimen tutkimuksen määritelmän lähtökohtana on perinteinen yliopistoissa harjoitettu vapaa tutkimus (HE 259/2004). ”Vapaa tutkimus” on käsitteenä vanha, eikä sille ole olemassa tarkkaa määritelmää. Siispä määritelmä jättää tilaa erilaisille tulkinnoille. Tämä lienee suurin syy sille, että korkeakoulukeksintölaissa käytetään termiä ”avoin tutkimus” vapaan tutkimuksen sijaan, joka on antanut mahdollisuuden määritellä täsmällisesti, mikä osa korkeakoulututkimuksesta kuuluu avoimen tutkimuksen piiriin. Kuva 1 selventää vapaan tutkimuksen ja

sopimustutkimuksen välistä rajanvetoa. Korkeakoulukeksintölain esitöissä määritelty avoin tutkimus poikkeaa kuvan mukaisesta vapaasta tutkimuksesta ainoastaan tietyissä tapauksissa.

Kuva 1 Korkeakoulututkimuksen eri muodot (Lampola 2002)

Lampola (2002) jakaa vapaan tutkimuksen virkatutkimukseen, stipenditutkimukseen ja akatemiantutkimukseen. Virkatutkimus ja stipenditutkimus ovat myös korkeakoulukeksintölain tarkoittamaa avointa tutkimusta. Sen sijaan Suomen akatemian rahoittama tutkimus kuuluu sopimustutkimuksen piiriin. Tämä ei kuitenkaan johdu varsinaisesti korkeakoulukeksintölaista, vaan pikemminkin Suomen Akatemian sisäisestä tulkinnasta (Bruun & Välimäki 2007).

Sopimustutkimuksen Lampola (2002) jakaa puolestaan tilaustutkimukseen rahoitustutkimukseen ja yhteistutkimukseen. Lampolan näkemys sopimustutkimuksesta on todella lähellä korkeakoulukeksintölain tarkoittamaa sopimustutkimusta, joka eritellään tarkemmin luvussa 2.2.

Mikäli tutkimustyö johtaa patentoitavissa olevan keksinnön syntymiseen, on sillä juridista merkittävyyttä, kuuluuko tutkimus avoimen tutkimuksen vai sopimustutkimuksen piiriin. Lähtökohtaisesti molemmissa tapauksissa oikeudet keksintöön kuuluvat keksijälle itselleen. Oikeudet voivat kuitenkin

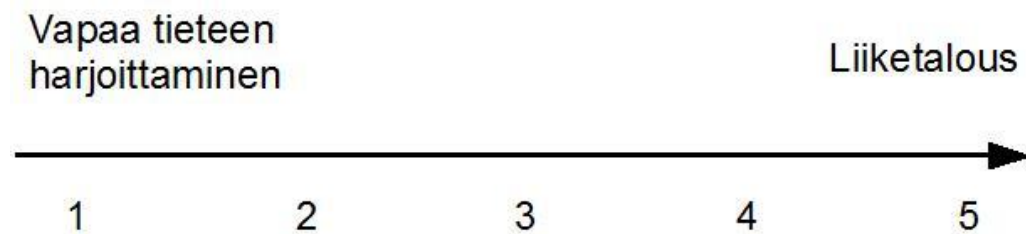
siirtyä korkeakoulukeksintölain tai sopimuksen perusteella yliopistolle. Mikäli keksinnön oikeuksien siirtymisestä ei ole etukäteen sovittu, voi yliopisto lunastaa oikeudet tietyissä tilanteissa yksipuolisesti. Yksipuoliseen lunastamiseen yliopisto voi ryhtyä eri edellytyksin riippuen siitä, onko kysymys avoimesta vai sopimustutkimuksesta. (Bruun & Välimäki, 2007)

Korkeakoulukeksintölaissa tärkein tutkimustyyppin tunnusmerkki on rahoituksen lähde. Kun rahoituksesta osa tulee korkeakoulun perusrahoituksen ulkopuolelta, on useimmiten kyse sopimustutkimuksesta. Avoimesta tutkimuksesta on kyse silloin, kun tutkimus on toteutettu osittain tai kokonaan ulkopuolisella rahoituksella, mutta rahoituksen ehtoihin ei ole otettu muita kuin tulosten julkaisemista koskevia määräyksiä. Osapuolet voivat myös ennen tutkimuksen alkua nimenomaisesti sopia kyseessä olevan avoin tutkimus, vaikka sopimustutkimuksen edellytykset olisivatkin käsillä. (Korkeakoulukeksintölaki 3 §)

Tutkimuksen tavoitteena voidaan sanoa aina olevan hyödynnettävien tulosten saavuttaminen. Tutkimuksen tulosaineistoa voidaan Kiurun ja Koposen (2001) mukaan hyödyntää ainakin sopimustutkimushankkeen osapuolten liiketoiminnassa, yliopiston sisäisessä tutkimustoiminnassa, yliopistojen ulkopuolisten kanssa yhteistyössä tekemässä tutkimustoiminnassa, yliopistojen opetustoiminnassa, tutkijoiden omassa yritystoiminnassa ja sopimustutkimushankkeen ulkopuolisen yrityksen liiketoiminnassa.

Tutkimuksen tavoitteet ovat erilaisia eri yliopistotutkimustyypeissä. Avoimessa tutkimuksessa pyritään useimmiten tuottamaan julkista, kaikkien käytettävissä olevaa tietoa vapaan tieteen harjoittamisen ehdoilla. Sopimustutkimushankkeissa, etenkin sen alatyypissä tilaustutkimuksessa,

pyritään useimmiten saavuttamaan liiketaloudellisesti hyödynnettäviä tuloksia, esimerkiksi uutta teknologiaa, jolle voidaan hakea suojaa mm. patentoinnin avulla. Kuvassa 2 on esitetty, miten tutkimuksen tavoitteet muuttuvat liiketaloudellista hyötyä painottavampaan suuntaan tutkimustyyppin muuttuessa perinteisestä virkatutkimuksesta kohti yliopiston liiketoimintana harjoittamaa tilaustutkimusta.

- 1) Virkatutkimus
- 2) Yliopiston ulkopuolisen tahon rahoittama avoin tutkimus
- 3) Sopimustutkimuksen edellytykset täyttävä avoin tutkimus
- 4) Yhteisrahoitteinen tutkimus
- 5) Tilaajarahoitteinen tutkimus eli tilaustutkimus

Kuva 2 vapaan tieteen harjoittamisen suhde liiketaloudellisiin tavoitteisiin tutkimustoiminnassa eri tutkimustyyppien välillä

Suomalaiset yliopistot ovat pyrkineet lisäämään sopimustutkimuksen osuutta kaikesta toteutettavasta tutkimuksesta rahoituspohjansa turvaamiseksi (Lampola, 2002). Kehitys ei ole suinkaan yksin suomalaista perua, sillä esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa yksityisellä tutkimusrahoituksella on ollut pitkät perinteet yliopistotutkimuksessa. (Monotti & Ricketson, 2003)

2.1 Avoin tutkimus

Avoin tutkimus on käsite, jota käytetään sopimustutkimuksen vastinparina korkeakoulukeksintölaissa. ”Avoin tutkimus” lähenee käsitteenä perinteisesti käytettyä ”vapaa tutkimus” -käsitettä. Vapaa tutkimus on ollut avoimen tutkimuksen lähtökohtana sitä määriteltäessä korkeakoulukeksintölakia varten (HE 259/2004).

Vapaa tutkimus perustuu vanhaan tieteenfilosofiseen malliin vapaasta tutkijasta, joka valitsee itse tutkimusaiheensa ja käyttämänsä menetelmät. Lampola (2002) lukee Suomalaisessa yliopistotutkimuksessa vapaan tutkimuksen piiriin ns. virkatutkimuksen, Suomen Akatemian rahoittaman tutkimuksen sekä sellaisen apurahatutkimuksen, jolla on tosiasiallisia tai sopimuksellisia liittymiä yliopistoon. Korkeakoulukeksintölain tarkoittama avoin tutkimus on määritelmältään hyvin lähellä Lampolan esittämää näkemystä vapaasta tutkimuksesta. Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimusta ei kuitenkaan lueta avoimeksi tutkimukseksi, sillä Suomen Akatemian hallitus on päättänyt vuonna 2007, että Suomen Akatemian rahoittama tutkimus on katsottava sopimustutkimukseksi. (Suomen Akatemia, 2009)

Korkeakoulukeksintölain kolmannen pykälän mukaan avoimella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, joka

- ”a) tehdään palvelussuhteessa korkeakoulujen tutkimustehtävien täyttämiseksi ilman korkeakoulujen ulkopuolista rahoitusta ja ilman, että tutkimukseen osallistuu korkeakoulujen ulkopuolisia sopimus Kumppaneita;
- b) toteutetaan ulkopuolisen tahon rahoittamana, mutta johon ei sisälly muita kuin tulosten julkaisemista koskevia määräyksiä; tai

c) täyttäisi sopimustutkimuksen edellytykset, mutta josta korkeakoulu ja tutkimusyhteistyökumppani ovat ennen tutkimuksen alkua nimenomaisesti sopineet, että tutkimus on avointa tutkimusta.”

2.1.1 Virkatutkimus

Korkeakoulueksintölain kolmannen pykälän a) kohdan tutkimuksella tarkoitetaan tavanomaista virkatutkimusta, joka tehdään osana virkatehtäviä ja viranhoidosta maksettavan palkan puitteissa. Virkatutkimuksessa tutkija valitsee itsenäisesti tai pikemminkin tiedeyhteisön ohjaamana tutkimuksen kohteen, tutkimusmenetelmät ja mahdolliset hyödyntämistavat. Mikäli yliopisto tai tutkija on sopinut ulkopuolisen tahon kanssa tutkimuksen toteuttamisesta tai hyödyntämisestä, ei kyse ole juridisessa mielessä virkatutkimuksesta. (Lampola, 2002) Uuden yliopistolain voimaan astuttua vuoden 2010 elokuussa yliopistot eivät ole enää valtion tilivirastoja vaan itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia tai säätiölain mukaisia säätiöitä. Tämän myötä yliopistojen työntekijöiden virkasuhteet on muutettu työsuhteiksi. (HE 7/2009)

Yliopistojen perusvirkoihin, kuten professori, lehtori tai assistentti, kuuluu yleisesti sekä tutkimus- että opetusvelvoite. Virkatutkimuksen toteuttaminen käytännössä jää kuitenkin usein henkilön oman aktiivisuuden varaan. (Lampola, 2002) Virkatutkimusta voidaan pitää avoimena tutkimuksena puhtaimmillaan, sillä siitä puuttuu kaikki sopimustutkimukseen viittaavat elementit. Virkatutkimus on siis helposti määriteltävissä avoimeksi tutkimukseksi.

2.1.2 Yliopiston ulkopuolisen tahon rahoittama avoin tutkimus

Tutkimus, joka tehdään yliopiston ulkopuolisella rahoituksella ilman, että rahoituksen ehtoihin sisältyy muita kuin tulosten julkaisemista koskevia määräyksiä, on korkeakoulukeksintölain mukaan avointa tutkimusta, ellei toisin olen sovittu (Korkeakoulukeksintölaiki 3§). Mikäli tutkimuksen rahoittaja pyrkii esimerkiksi vaikuttamaan tutkimuskohteeseen tai rajoittamaan tutkimustulosten julkaisua, ei tutkimus ole lain tarkoittamaa avointa tutkimusta. Muun muassa erilaisten yleishyödyllisten säätiöiden rahoittama tutkimus on usein avointa tutkimusta.

Yksityishenkilöt ja yritykset voivat haluta tukea jonkin tietyn alan tutkimusta tai tiettyä yliopistoa ilman varsinaisia intressejä tutkimustuloksia kohtaan. Tämän kaltainen toiminta muistuttaa enemmän sponsorointia kuin varsinaista tutkimusyhteistyötä. Tällöin kyse on korkeakoulukeksintölain tarkoittamasta yliopiston ulkopuolisen tahon rahoittamasta avoimesta tutkimuksesta.

2.1.3 Sopimustutkimuksen edellytykset täyttävä avoin tutkimus

Joissain tapauksissa yliopisto ja tutkimusyhteistyökumppani voivat yhteisesti sopia, että sopimustutkimuksen tunnusmerkistön täyttävä tutkimus on avointa tutkimusta. (Korkeakoulukeksintölaiki 3§:n 2 c kohta). Korkeakoulukeksintölain esitöiden mukaan avointa tutkimusta on tutkimus, jossa rahoituksen antajalla ei ole merkitystä. Ratkaisevassa asemassa ovat tällöin tutkimustulosten ja tutkimuksessa syntyneiden keksintöjen hyödyntämistä koskevat ehdot.(HE 259/2004)

Lain esitöiden perusteella esimerkki tällaisesta tilanteesta voisi olla korkeakoulun laitokselle myönnettävä rahalahjoitus tai muu rahoitus, jota ei ole kohdistettu yksittäisiin tutkimushankkeisiin, vaan jonka tarkoituksena on tukea tietyn tieteen alan tutkimusta yleisemmin. Esimerkiksi yrityksen myöntämin lahjoitusvaroin perustettavassa lahjoitusprofessorin virassa tehtävä tutkimus on avointa samoilla edellytyksillä kuin muidenkin tutkijoiden tekemä tutkimus. (HE 259/2004)

2.2 Sopimustutkimus

Yliopistot osallistuvat rahoituspohjaltaan hyvin erilaisiin tutkimushankkeisiin. Tutkimushankkeen rahoituksen lähde on merkittävä tekijä sille, määrittääkö tutkimus korkeakoulukeksintölain mukaiseksi avoimeksi tutkimukseksi vai sopimustutkimukseksi. Hankkeen rahoituksen jakautuminen vaikuttaa myös keskeisesti siihen, millaisia sopimuksia hankkeessa tulisi tehdä (Kiuru & Koponen, 2001). Tässä tutkielmassa tutkimushanke -sanalla käsitetään yliopiston tutkimushankkeet, joiden rahoittajana toimii ainakin yksi yliopiston ulkopuolinen taho.

Tutkimushankkeet ovat lähtökohtaisesti korkeakoulukeksintölain tarkoittamaa sopimustutkimusta, elleivät osapuolet ole nimenomaisesti sopineet, että tutkimus on avointa tutkimusta (Korkeakoulukeksintölaki 3§). Sopimustutkimushankkeet voidaan jakaa rahoitusvastuun perusteella yhteisrahoitteiseksi tutkimukseksi sekä tilaajarahoitteiseksi tutkimukseksi.

2.2.1 Yhteisrahoitteinen tutkimus

Nimensä mukaisesti yhteisrahoitteisessa tutkimuksessa sekä yliopisto että rahoittaja osallistuvat tutkimuksen kustannuksiin. Rahoittajan kustantaessa

osan tutkimustyön tuloksista, jää yliopiston kustannettavaksi tutkimuksen omakustannushinnan ja rahoittajan osuuden välinen erotus. Opetusministeriön antamien ohjeiden mukaisesti ulkopuolisella rahoituksella toteutetut tutkimushankkeet ovat ensisijaisesti tilaajarahoitteisia. Yliopiston on kuitenkin arvioitava tapauskohtaisesti, kuuluuko tutkimushanke tilaajarahoitteisen tutkimuksen vai yhteisrahoitteisen tutkimuksen piiriin. (Opetusministeriö, 1999)

Yhteisrahoitteisessa tutkimuksessa rahoitukseen osallistuu yliopiston ohella jokin kotimainen tai ulkomainen taho kuten Tekes, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (Sitra), Suomen Akatemia, Euroopan unionin komissio, säätiö tai rahasto. Usein tutkimushankkeen osarahoittajana toimii myös yksi tai useampi yritys. Yhteisrahoitteisissa tutkimuksissa pääosa tutkimusrahoituksesta tulee yleensä hankkeeseen osallistuvalla julkisorganisaatiolta, sen vuoksi näihin tutkimushankkeisiin ei sovelleta Valtion maksuperustelain liiketaloudellisia suoritteita koskevia säännöksiä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2001) Mikäli osarahoittajana toimiva yritys saa panostukselleen vastikkeen, tulee se opetusministeriön ohjeen mukaan erottaa kokonaishankkeesta ja käsitellä maksullisena liiketaloudellisena toimintana (Opetusministeriö, 1999). Käytännössä tutkimushankkeen liiketaloudellinen osuus sisällytetään usein kokonaishankkeesta ennalta tehtävään sopimukseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2001)

Yhteisrahoitteinen tutkimus on useimmiten korkeakoulukeksintölain mukaista sopimustutkimusta. (HE 259/2004) Täyttyessään korkeakoulukeksintölain 3 §:n 2 kohdassa mainitun määritelmän avoimesta tutkimuksesta, joka on ulkopuolisen rahoittamaa, on kyse kuitenkin avoimesta tutkimuksesta. Tällöin rahoittajan myöntämän rahoitusosuuden on oltava vastikkeetonta, eli

rahoittaja ei saa vaikuttaa tutkimuksen sisältöön, eikä se saa myöskään yksinoikeutta tutkimuksen tuloksiin. Esimerkiksi yleishyödyllisten rahoittajien avustuksella tehty tutkimus on pääsääntöisesti avointa tutkimusta. (Bruun & Välimäki, 2007)

Valtiovarainministeriön asettama yhteisrahoitustyöryhmä (2003) on selvittänyt virastojen ja laitosten yhteisrahoitteisen toiminnan laajuutta, erilaisia yhteistoiminnan muotoja ja yhteisrahoitteista toimintaa koskevia periaatteita ja menettelytapoja. Yliopistojen yhteisrahoitteiset tutkimushankkeet ovat osa selvityksen kohteena ollutta yhteisrahoitteista toimintaa.

Yhteisrahoitustyöryhmän kannan mukaan:

- 1) Yhteisrahoitteinen toiminta on rahoittajaosapuoleen nähden sopimukseen perustuvaa. Mikäli rahoitus saadaan kohdennettuna lahjoituksena, voidaan tilanne jäsentää siinäkin tapauksessa sopimukseksi.
- 2) Aloite hankkeen käynnistämiseksi voi tulla yliopistolta itseltään, rahoittajalta tai joltakin ulkopuoliselta taholta.
- 3) Yliopistolla on kontrollivastuu hankkeen sisällöstä, mutta rahoittajalla voi kuitenkin olla paitsi oikeus seurata hankkeen etenemistä myös aktiivinen rooli hankkeen ohjauksessa.
- 4) Tutkimushankkeen rahoittaja ei saa rahoitusosuuttaan vastaan välitöntä vastiketta. Tutkimustulokset ovat näin ollen lähtökohtaisesti julkisia. Rahoittajalla ei ole yksinomaista omistusoikeutta tutkimustuloksiin eikä lähtökohtaisesti myöskään rajoitettuja esine- tai immateriaalioikeuksia. Eri

asia on, mikäli yhteisrahoitustoiminnassa syntyy tuloksia, joiden tarkoituksenmukainen hyödyntäminen edellyttää tulosten luovuttamista erillistä korvausta vastaan joko rahoittajalle tai kolmannelle osapuolelle.

5) Pelkkä tutkimuksen rahoitusrakenne, jossa rahoittajan rooli on rahoittaa ainoastaan osa tutkimuksen kustannuksista, ei kerro suoraan, onko kyseessä yhteisrahoitteinen tutkimushanke. Kyse voi tuolloin olla myös tarkoituksellisesti tai tarkoituksettomasti alihinnoitellusta maksullisesta toiminnasta, eli ns. tilaajarahoitteisesta tutkimuksesta.

Yhteisrahoitteisten hankkeiden tulee pääsääntöisesti perustua kirjalliseen sopimukseen. Julkisen rahoittajan rahoituspäätös voi kuitenkin riittää joissain tapauksissa. Esimerkiksi Suomen Akatemian tutkimushankkeeseen myöntämästä rahoituksesta ei useinkaan tehdä tutkimussopimusta. (Grönlund, 2008)

Yliopistojen on arvioitava aina tapauskohtaisesti, onko hanke yhteisrahoitteista vai tilaajarahoitteista tutkimusta. (Kiuru & Koponen, 2001) Yliopistoilla on omia ohjeistuksia, joiden tarkoituksena on huomioida voimassa oleva lainsäädäntö ja ohjeistus. Esimerkiksi Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa on omaksuttu tulkinta, jonka mukaan ”yksinoikeuksien myöntäminen rahoittajalle, tilaajalle tms. johtaa hankkeen käsittelymiseen tilaajarahoitteisena eli maksullisena liiketaloudellisena toimintana”. (Grönlund, 2008) Tulkinta on yksiselitteinen, mikä vähentää riskiä siitä, että tosiasiallisesti tilaajarahoitteinen tutkimushanke arvioitaisiin yliopiston toimesta yhteisrahoitteiseksi tutkimushankkeeksi. Tilaajarahoitteisen hankkeen hinnoittelun täytyy noudattaa yliopistoja koskevaa valtion maksuperustelakia sekä -asetusta (Kiuru & Koponen, 2001). Mikäli tilaajarahoitteinen tutkimus on tulkittu alun perin

yhteisrahoitteiseksi tutkimukseksi, on se valtion maksuperustelain 6§:n vastainen, sillä yhteisrahoitteisessa tutkimuksessa rahoittajan rahoitusosuus jää alle tutkimushankkeen omakustannusarvon.

2.3.2 Tilaajarahoitteinen tutkimus eli tilaustutkimus

Tilaajarahoitteinen tutkimus eli tilaustutkimus on yliopiston harjoittamaa liiketoimintaa. Tilaustutkimus on yleensä tilaajan tarpeista lähtevää soveltavaa tutkimusta tai tuotekehitystyötä. Tutkimuksen tilaaja esittää usein tulosaineiston omistusoikeuteen, julkaisuoikeuteen sekä korvausvastuuseen liittyviä sopimuskohtia. (Kiuru & Koponen, 2001) Tilaustutkimuksen hinnoittelussa täytyy noudattaa Valtion maksuperustelakia sekä -asetusta. Valtion maksuperustelain 7 §:n mukaan tilaustutkimuksesta tulee maksaa liiketaloudellisin perustein määritely hinta eli markkinahinta. Tilaajarahoitteinen tutkimus on korkeakoulukeksintölain mukaista sopimustutkimusta.

Tilaajarahoitteinen tutkimus voidaan jakaa tausta-aineiston ja lähtötietojen osalta tilaajalähtöiseen sekä yliopistolähtöiseen tutkimukseen. Yksinkertaisimmillaan tilaajalähtöisessä tutkimuksessa tilaaja toimittaa kaiken tutkimukseen tarvittavan tausta-aineiston, jonka yliopiston tutkijat tarvitsevat tutkimuksen toteuttamiseksi. Yliopistolähtöisessä tutkimuksessa yliopisto tai tutkija omistaa jo entuudestaan tarvittavan taustatiedon, jota hyödyntäen ja jonka jatkoksi tutkimus tehdään tilaajan rahoituksella. Usein tutkimuksen toteuttamisessa tarvitaan kummankin osapuolen tausta-aineistoa. Tilaajarahoitteisen tutkimuksen lähtöasetelma vaikuttaa luonnollisesti monin tavoin tutkimussopimuksen tekemiseen tulosten omistuksen ja käyttöoikeuksien osalta. (Lampola, 2002)

Tilaustutkimushankkeista sovittaessa yliopiston on hyvä muistaa toimintaympäristö, jossa se toimii. Kuten millä tahansa vakiintuneella toimialalla, myös tilaustutkimustoiminnassa on kehittynyt omat vakiintuneet toimialalle tyypilliset toimintatavat, joista toimijoiden oletetaan olevan selvillä. Yksittäisen yliopiston kannattaa suhtautua varovasti mahdollisuuksiinsa poiketa niistä. (Pöyhönen, 1998) Yliopistot ovat kasvavassa roolissa tilaustutkimustoimialalla. Niiden kilpailijoina toimivat mm. erilaiset julkiset ja yksityiset tutkimuslaitokset.

Yliopistojen tutkimustoimintaan kuuluu olennaisena osana tutkimustulosten julkisuus. Erityisesti yliopistolähtöisessä tutkimuksessa yliopiston intresseissä on säilyttää käyttöoikeus tutkimustuloksiin riittävässä laajuudessa, jotta mahdollinen jatkotutkimus aiheen parissa olisi mahdollista. (Kiuru & Koponen, 2001) Tilaaja puolestaan voi haluta pitää tutkimuksen tulokset mahdollisimman suurelta osalta salassa, jotta se voi yksinoikeudella hyödyntää niitä liiketoiminnassaan ja näin ollen saavuttaa etua kilpailijoihinsa nähden.

Yliopistoilla on usein tutkimustulosten julkaisuun liittyviä yleisiä sopimusehtoja, joiden mukaan toimitaan, ellei ole muuta sovittu. Esimerkiksi Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa on käytössä maksullisen palvelutoiminnan yleiset ehdot, joiden kahdeksas kohta koskee tutkimustulosten julkaisua. Kohdassa todetaan, että: ” LTY:lla on oikeus julkaista tutkimuksen tieteelliset tulokset, ellei tutkimuksen tai jonkun sen osan kohdalta ole muuta sovittu.” (Lappeenrannan teknillinen yliopisto 2003)

3 Korkeakoulukeksintölaki

Ennen korkeakoulukeksintölain voimaan astumista yliopistoissa toteutetuissa tutkimushankkeissa syntyneiden keksintöjen immateriaalioikeudet kuuluivat Suomessa lainsäädännöllisesti patenttilain alaisuuteen. Patenttilain periaatteiden mukaisesti keksijällä on oikeus päättää ensisijaisesti itse keksintönsä mahdollisesta suojaamisesta patentilla sekä keksinnön hyödyntämisestä. Tilanne oli siinä mielessä poikkeava, että muiden ammattiryhmien kuin korkeakoulututkijoiden palvelussuhteessa tehtyjen keksintöjen immateriaalioikeuksista on säädetty erillislailla vuoden 1968 alusta saakka, jolloin astui voimaan laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin. Työsuhdekeksintölakiin säädettiin aikoinaan säädetty tutkijapoikkeus, millä tarkoitetaan ko. lain 1§:n säännöstä. Sen mukaan ”yliopiston, korkeakoulun tai vastaavanlaisen tieteellisen opetuslaitoksen opettajaa tai tutkijaa ei tässä ominaisuudessa ole pidettävä laissa tarkoitettuna työntekijänä”. Näin yliopistotutkijat jätettiin lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Tutkijapoikkeusta on perusteltu pääasiassa tieteen vapaudella (Kivi-Koskinen 2002). Lain syntymisen aikoihin yliopistoissa tehtävän tutkimuksen katsottiin palvelevan ensisijaisesti tieteen ja yhteiskunnan etuja sekä vahvistavan tieteen riippumattomuutta. Tämän lisäksi yliopistoilla ei ollut valmiuksia, eikä liioin halukkuutta ottaa itselleen oikeuksia tutkijan tekemiin keksintöihin. (Bruun & Välimäki 2007)

Korkeakoulukeksintölain syntyä edelsi joukko vuosituhaten vaihteessa julkaistuja aihepiiriä käsitteleviä selvityksiä, joiden pääasiallisena viestinä oli, että korkeakoulututkijoiden erityisasemaa muihin ammattiryhmiin nähden immateriaalioikeuksien suhteen vaatii uudenlaista lainsäädännöllistä

lähestymistä. Esimerkiksi opetusministeriön julkaisema ”Tutkijoiden immateriaalioikeuksia käsittelevän työryhmän muistio” (Lindqvist & al. 1998) päätyi suosittamaan työsuhdekeksintölain soveltamista sellaisenaan myös korkeakoulujen tutkimus- ja opetushenkilöstöön. Tämä olisi tarkoittanut siis työsuhdekeksintölain sisältämän tutkijapoikkeuksen purkamista.

Bruun ja Välimäki (2007) pitävät korkeakoulukeksintölain kannalta merkityksellisimpinä selvityksinä Markku Lampolan (2002) Sitralle kirjoittamaa selvitystä sekä kauppaja- ja teollisuusministeriön yliopistokeksintötyöryhmän mietintöä (2002). Lampolan selvityksessä korostetaan vallinneen oikeustilan epäselvyyttä ja ongelmia. Lisäksi Lampola toi esiin tutkimussopimukseen liittyvät neuvottelukustannukset, joiden suuruuteen voitaisiin vaikuttaa toimivammalla lainsäädännöllä. Kauppaja- ja teollisuusministeriön raportissa puolletaan vahvasti korkeakoulukeksintölain säätämistä sen sijaan, että työsuhdekeksintölaki olisi ulotettu myös korkeakoulujen tutkimus- ja opetushenkilöstöön. Yliopistokeksintötyöryhmän mukaan työsuhdekeksintölakia ei voida soveltaa ongelmitta korkeakoulututkimukseen, sillä se on annettu korkeakouluympäristöstä poikkeavaan toimintaympäristöön. Raporttiin sisältyi ehdotus korkeakoulukeksintölain lakitekstistä. Korkeakoulukeksintölaista annettiin hallituksen esitys lopulta joulukuussa 2004 ja laki hyväksyttiin toukokuussa 2006. Laki tuli voimaan 1.1.2007.

3.1 Korkeakoulukeksintölain tavoitteet ja tarkoitus

Elinkeinoelämän ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä pidetään Suomen kilpailukyvyn kannalta tärkeänä tekijänä. Valtiovallan taholta on pyritty vahvistamaan yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkimuksen perusedellytyksiä sekä edistämään tutkimustiedon hyödyntämistä talouden, työllisyyden ja

muun yhteiskunnan kehityksen hyväksi. (HE 259/2004) Valtion tiede- ja teknologianeuvosto on tarkastellut vuonna 2003 julkaistussa katsauksessaan ”Osaaminen, innovaatiot ja kansainvälistyminen” Suomen lähivuosien haasteita tieteen, teknologian ja innovaatio toiminnan saralla. Katsauksessa todetaan, että yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkimuksen sekä elinkeinoelämän välisiä yhteyksiä tulisi vahvistaa ja tutkimustoiminnan tehokkaan kaupallisen hyödyntämisen esteitä tulisi poistaa. (Valtion tiede- ja teknologianeuvosto, 2003)

Lainsäädännön muutokset ovat valtiovallan näkyvimpiä keinoja ohjata kehitystä tavoitteiden määrittelemään suuntaan. Lailla korkeakoulututkimuksessa syntyneistä keksinnöistä pyritään lisäämään korkeakouluissa syntyneiden keksintöjen tunnistamista sekä patentoimista ja sitä kautta edistämään tutkimuksen kaupallistamista (HE 259/2004). Laki voidaan nähdä osana Suomen kansallista innovaatiojärjestelmää, jolla pyritään vastaamaan kansainväliseen kilpailuun eri valtioiden välillä ja turvaamaan Suomen asema yhtenä kehityksen kärkimaista myös tulevaisuudessa. Korkeakoulukeksintölain päätarkoitus kiteytyy lain toisessa pykälässä; ”Tämän lain tarkoituksena on edistää suomalaisissa korkeakouluissa syntyneiden keksintöjen tunnistamista, suojaamista ja hyödyntämistä keksijän, korkeakoulujen ja yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaisimmalla tavalla.”

3.2 Korkeakoulukeksintölain soveltamisala

Korkeakoulukeksintölakia sovelletaan, kun suomalaiseen korkeakouluun palvelussuhteessa oleva henkilö tekee keksinnön, joka on patentoitavissa Suomen lainsäädännön mukaisesti (Korkeakoulukeksintölaki 1§). Toisin sanoen keksinnön tehneen henkilön on täytettävä tietyt lakiin kirjatut

tunnusmerkit. Tämän lisäksi keksinnön on täytettävä Suomen patenttilaissa määritellyt patentoitavuuden edellytykset.

Soveltamisalan yksityiskohtaista tarkastelua varten on syytä määritellä käsite ”keksintö” sekä keksinnön patentoitavuuden edellytykset. Lisäksi on tarpeen syventyä keksinnön tehneen henkilön eli keksijän oikeudelliseen asemaan sekä käsitteen ”keksijä” Suomen lainsäädännön mukaiseen määritelmään.

3.2.1 Keksintö ja patentoitavuus

Keksintö on käsitteenä abstrakti. Sanalle ”keksintö” on vaikea löytää täysin tyhjentävää määritelmää. Myös lainsäätäjä on halunnut jättää keksinnön tarkasti määrittelemättä. (Haarmann, 2006) Olennaista on, että keksintö täyttää tietyt kriteerit, jotka lainsäätäjä on määritellyt patentin tai hyödyllisyysmallisuojan saamiseksi.

Patentoitavuuden käsite on erittäin merkityksellinen tämän tutkimuksen kannalta, sillä korkeakoulukeksintölain soveltamisalan piiriin kuuluvat ainoastaan patentoitavissa olevat keksinnöt. (Korkeakoulukeksintölaki 1§) Se, haetaanko keksinnölle patenttia, ei ole merkityksellistä, vaan patentoitavuuden edellytysten täytyessä tulee korkeakoulun tutkijan tai opetushenkilöstöön kuuluvan henkilön tekemään keksintöön soveltaa korkeakoulukeksintölakia. Korkeakoulu tai jokin toinen taho, jolle oikeudet keksintöön ovat siirretty voi haluta suojata patentoitavissa olevaa keksintöä esimerkiksi patenttia halvemmalla hyödyllisyysmallisuojoilla tai pitää keksinnön yksinkertaisesti salassa. Tällöin ei kuitenkaan olisi asiallisesti oikein jättää keksintöä korkeakoulukeksintölain soveltamisalan ulkopuolelle. (Bruun & Välimäki, 2007)

Jotta keksintö täyttää patentoitavuuden kriteerit, täytyy sillä olla teknistä tehoa ja sen täytyy olla toistettavissa. Patentoitavia ovat siis ainoastaan keksinnöt, jotka voidaan hyödyntää teollisesti. Pois lukeutuvat sinänsä keksinnöllisyyden kriteerit täyttävät, mutta teollisesti hyödyttömät keksinnöt. (Haarmann, 2001) Keksinnön täytyy myös erottua olennaisesti aikaisemmista keksinnöistä. Mikäli keksintö ei eroa olennaisesti, mutta eroaa kuitenkin selvästi aikaisemmista keksinnöistä, voidaan sille hakea hyödyllisyysmallisuoja. (Kivi-Koskinen, 2001) Korkeakoulukeksintölakia ei sovelleta tällaisiin keksintöihin.

Keksinnön toistettavuudella tarkoitetaan, että patenttihakemuksessa keksintö on kuvattava niin yksityiskohtaisesti, että alan ammattimies pystyy kuvauksen perusteella keksinnön toistamaan. (Haarmann, 2001) Tämä sulkee patenttisuojan ulkopuolelle sattumana syntyneet keksinnöt, joiden syntyä keksijä itsekään ei kykene selittämään. Patenttilain esitöissä korostetaan, ettei sanaa ”teollisesti” tule tulkita suppeasti vaan se kattaa teollisen liiketoiminnan lisäksi myös kaiken muun liiketoiminnan. Esimerkiksi maa- ja metsätalous katsotaan teolliseksi toiminnaksi. (HE 21/2000)

Suomea, kuten myös muita Euroopan unionin jäsenvaltioita, velvoittaa Euroopan patenttisopimus. Sopimukseen sitoutuneet valtiot sitoutuvat noudattamaan tiettyjä yhtenäisiä periaatteita. Sopimuksen pääperiaatteena on kaikkien tekniikan alojen keksintöjen patentoitavuus. Siten myös bioteknologiset keksinnöt ovat patentoitavissa. (HE 21/2000)

Patenttilaissa on 1 §:n 2 ja 3 momentissa lueteltu erilaiset aikaansaannokset, jotka eivät ole patenttilain mukaisia keksintöjä¹. Luettelo

¹ Patenttilain mukaan ei voida patentoida: ” 1) löytöä, tieteellistä teoriaa tai matemaattista menetelmää; 2) taiteellista luomusta; 3) suunnitelmaa, sääntöä tai

on yhtenäinen EPC:n (European policy center) materiaalisten normien kanssa, jotka perustuvat Euroopan neuvoston vuoden 1963 aikaisten jäsenmaiden solmimaan Strasbourgin sopimukseen. (Oesch & Pihlajamaa, 2003)

Patenttisuojan tuoma yksinoikeus ei kestä ikuisesti. Patenttia voidaan pitää voimassa korkeintaan 20 vuotta patentin hakemispäivästä (PatL 40 §). Patentin voimassa säilyminen edellyttää vuotuisten patenttimaksujen suorittamista patenttiviranomaiselle, joka Suomessa on patentti- ja rekisterihallitus. (Oesch & Pihlajamaa, 2003)

3.2.2 Keksijä

Jokaisella keksinnöllä on keksijänsä. Lähtökohtaisesti keksijällä on oikeus hyödyntää keksintöään tai jättää se hyödyntämättä. Keksijä voi myös halutessaan saattaa keksintönsä kaikkien tietoon eli julkaista sen tai luopua oikeuksistaan keksintöönsä luovuttamalla ne toisaalle. (Kivi-Koskinen, 2002) Keksijä on aina luonnollinen henkilö, tai monta luonnollista henkilöä yhdessä, riippumatta siitä, kenelle oikeus keksinnön hyödyntämiseen kuuluu. Esimerkiksi tietokone ei voi tehdä keksintöä. Mikäli tietokone tekee keksinnön kaltaisen suorituksen, voi keksijä tällöin olla tietokoneohjelman ohjelmoinut henkilö. Suomessa myöskään oikeushenkilö ei voi tehdä keksintöä. Oikeushenkilö voi saada heti keksinnön synnyttyä oikeudet keksintöön, mutta keksijänä on tuolloinkin luonnollinen henkilö, useimmiten oikeushenkilölle työskentelevä työntekijä. (Oesch & Pihlajamaa, 2003)

menetelmää älyllistä toimintaa, peliä tai liiketoimintaa varten taikka tietokoneohjelmaa; eikä 4) tietojen esittämistä.”

Usean henkilön tekemät keksinnöt katsotaan yhteiskeksinnöiksi. Tällaisen keksinnön kohdalla oikeudet keksinnön hyödyntämiseksi kuuluvat keksijöille yhdessä, elleivät oikeudet ole siirtyneet jollekin toiselle taholle, esimerkiksi työnantajalle. Yhteiskeksinnöistä määrääminen tapahtuu yhteistyössä keksijöiden välillä. Toisinaan tämä voi tuottaa yksittäiselle keksijälle vaikeuksia toteuttaa haluamiaan keksintöön liittyviä oikeustoimia, sillä keksintöä kokonaisuudessaan koskevista toimista määrätään yhdessä. (Haarmann, 2006) Esimerkiksi patenttioikeuden panttaaminen vaatii kaikkien keksijöiden suostumuksen. Kukin keksijä voi toki määrätä omasta yksittäisyydestään ja esimerkiksi sen kokonaisluovutus on mahdollista. (Oesch & Pihlajamaa, 2003)

Keksijän oikeus keksintöönsä on alkuperäinen ja mikäli muilla on oikeuksia keksintöön, on ne johdettu alkuperäisoikeudesta. Muiden oikeudet keksintöön voivat siis rajoittaa keksijän alkuperäisoikeutta. On myös mahdollista, että jollain taholla on parempi oikeus keksintöön kokonaisuudessaan. Tällöin keksijälle jää ainoastaan oikeus saada korvaus keksinnöstään. (Haarmann, 2006)

Yleinen keksijän oikeutta rajoittava tilanne on työnantajan parempi oikeus keksintöön, joka määräytyy lähtökohtaisesti työsuhdekeksintölain perusteella. (Kivi-Koskinen, 2002) Korkeakoulujen tutkimus- ja opetushenkilöstön osalta työnantajan paremman oikeuden keksintöön takaa korkeakoulukeksintölaki. Usein työnantaja ja työntekijä ovat sopineet mahdollisesti syntyvän keksinnön oikeuksista jo etukäteen. Tuolloin työnantajan parempi oikeus syntyy sopimuksen perusteella ja sen mukaisesti, kunhan sopimus on laadittu työsuhdekeksintölain tai korkeakoulukeksintölain pakottavat säädökset huomioiden.

Mahdollista on myös, että patentoituun keksintöön myönnetään pakkolisenssi patentinhaltijan tahdosta huolimatta. Tällöinkin keksijällä on oikeus saada korvaus keksintönsä hyödyntämisestä. (Oesch & Pihlajamaa, 2003) Pakkolisenssillä tarkoitetaan tuomioistuimen vahvistamaa lupaa käyttää suojattua keksintöä muun kuin keksijän tai tämän laillisen siirronsaajan toimesta. Pakkolisenssijärjestelmän tarkoitus on lieventää patenttisuojasta aiheutuvia haittavaikutuksia antamalla myös muille kuin patentinhaltijalle mahdollisuuden käyttää keksintöä. (Haarmann, 2006)

Patenttilain 3 §:n 3 momentissa on lueteltu tapauksia, joita patentin tuoma yksinoikeus ei käsitä. Pykälän mukaan yksinoikeus ei käsitä ”1) hyväksikäyttöä, joka ei tapahdu ammattimaisesti; 2) sellaisen patentilla suojatun tuotteen hyväksikäyttöä, joka Euroopan talousalueella on saatettu vaihdantaan patentinhaltijan toimesta tai tämän suostumuksella; 3) keksinnön käyttöä kokeissa, jotka koskevat itse keksintöä; 4) lääkevalmisteiden myyntilupahakemusta varten tarvittavia tutkimuksia, kokeita tai käytännön vaatimuksista aiheutuvia toimia, jotka koskevat kyseiseen lääkevalmisteeseen kohdistuvaa keksintöä; eikä 5) lääkeaineen valmistusta apteekissa lääkärin määräyksen mukaisesti yksittäistapauksissa tai toimenpiteitä täten valmistetuilla lääkeaineilla.”

Vaikka oikeudet keksinnön taloudelliseen hyödyntämiseen olisivat siirtyneet keksijältä muille tahoille, on keksijällä oikeus tulla nimetyksi keksijänä. Patenttihakemuksessa on aina mainittava keksijän henkilöllisyys huolimatta siitä, kuka patenttioikeutta itselleen hakee. Tämän asian taustalla on ajatus keksijän kunnian. (Oesch & Pihlajamaa, 2003) Suomessa patenttihakemuksessa on selvitettävä, miten keksijänoikeus on siirtynyt patenttia hakevalle taholle, mikäli patentinhakija ei ole keksijä itse.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että patenttihakemukseen on liitettävä siirtokirja, jonka keksijä on allekirjoittanut. (Heinonen & Baltscheffsky, 2005)

3.3 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet

Korkeakoulukeksintölain neljännessä pykälässä säädetään, että: ”Tämän lain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön tekijällä on sama oikeus keksintöönsä kuin muulla keksijällä, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Tämän lain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön tekijällä on oikeus tulla tunnustetuksi keksijänä.” Muulla keksijällä tarkoitetaan pääsäännön mukaista tilannetta, jossa oikeus keksintöön kuuluu keksijälle itselleen (Oesch & Pihlajamaa, 2003). Luonnollinen henkilö, joka on tehnyt keksinnön voi hakemuksesta saada patentin keksintöön (PatL 1§). Tämän oikeuden rajoittaminen on aina poikkeus pääsäännöstä. Korkeakoulukeksintölaissa oikeutta rajoitetaan merkittävästi.

Ennen korkeakoulukeksintölain voimaan astumista vuoden 2007 alussa yliopistotutkimuksessa syntyneiden keksintöjen oikeudet määräytyivät täysin sopimuksenvaraisesti korkeakoulututkimuksessa. Lähtöolettamana oli, että oikeudet keksintöön kuuluvat keksijälle, mutta käytännössä sopimustutkimustilanteissa tutkimussopimukset sisälsivät useimmiten määräyksiä oikeuksien siirrosta tutkimuksen rahoittajalle. Avoimessa tutkimuksessa syntyneiden keksintöjen oikeudet kuuluivat ennen lain voimaan astumista lähtökohtaisesti tutkijalle. Tämä oletama on edelleen lähtökohtaisesti voimassa. (Bruun & Välimäki, 2007)

Korkeakoulukeksintölain myötä sopimustutkimuksessa lähtöolettama, jonka mukaan oikeudet syntyneeseen keksintöön kuuluvat tutkijalle, poistui ja lain mukaan oikeudet keksintöön siirtyvät työnantajana toimivalle korkeakoululle

(HE 259/2004). Muutos ei ole varsinaisesti heikentänyt tutkijan asemaa, sillä käytännössä oikeudet keksintöön olivat siirtyneet pois tutkijoilta sopimusten perusteella jo aiemmin. Keksinnön oikeuksien siirto korkeakouluille ei tapahdu automaattisesti, vaan korkeakoulun on täytettävä tietyt laissa määrätyt velvollisuudet, jotta oikeus siirtoon realisoituu. Korkeakoulukeksintölaki on selkiyttänyt tutkijan asemaa sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön. Korkeakoulukeksintölain voidaan katsoa jopa parantavan tutkimustyöhön osallistuvan henkilöstön asemaa, sillä nyt henkilöstön oikeudet ja velvollisuudet on kirjattu selkeästi lakiin. Tämä on ollut myös yksi korkeakoulukeksintölain tavoitteista (HE 259/2004). Huomion arvoista on, että huolimatta siitä ottaako yliopisto kaikki kaupalliset oikeudet tutkimuksessa syntyneeseen keksintöön, säilyy keksijällä oikeus tulla tunnustetuksi keksijänä. Kaikki oikeudet keksintöön eivät siis ole siirrettävissä. (Korkeakoulukeksintölaki 4§)

Korkeakoulukeksintölain soveltamisalaan kuuluvat keksinnöt on jaettu laissa kolmeen eri luokkaan keksinnön syntyyn johtaneiden olosuhteiden perusteella. Laissa on omat säädöksensä avoimessa tutkimuksessa, sopimustutkimuksessa ja muissa tilanteissa syntyneille keksinöille. Jäljempänä käsitellään sekä yliopiston että keksinnön tehneen tutkijan oikeuksia ja velvollisuuksia kussakin tilanteessa.

3.2.1 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet avoimessa tutkimuksessa

Korkeakoulukeksintölain myötä tutkijalle syntyi velvollisuus tehdä syntyneestä keksinnöstä kirjallinen keksintöilmoitus. Ilmoitus täytyy tehdä myös avoimessa tutkimuksessa syntyneestä keksinnöstä, vaikka lähtökohtaisesti oikeus keksintöön säilyy keksijällä itsellään. Keksintöilmoitus

tulee tehdä viipymättä keksinnön syntymisen jälkeen. Keksintöilmoituksessa on käytävä ilmi keksijän oma käsitys siitä, että keksintö on syntynyt avoimessa tutkimuksessa. Ilmoituksen tulee sisältää riittävät tiedot yliopiston arviointia varten. Lisäksi keksijän on annettava yliopistolle pyydettyä muita tarpeellisia tietoja keksinnöstä. Ilmoituksesta on myös käytävä ilmi kaikki keksinnön keksijät ja mikäli keksijöitä on useita, on keksijöiden jätettävä keksintöilmoitus yhteisenä. (Korkeakoulukeksintölaki 5§)

Yliopiston on annettava keksijälle kirjallinen vastailmoitus. Ilmoitus on annettava kahden kuukauden määräajassa siitä hetkestä alkaen, kun yliopisto on saanut riittävät tiedot sisältävän keksintöilmoituksen. Vastailmoituksessa on mainittava toimenpiteistä, joihin korkeakoulu ryhtyy lain perusteella. Lisäksi ilmoituksessa on ilmaistava, yhtyykö yliopisto keksijän näkemys siihen, onko keksintö syntynyt avoimessa tutkimuksessa. Mikäli yliopisto ei anna vastailmoitustaan määräajassa, menettää se korkeakoulukeksintölain 6 §:n mukaisen toissijaisen oikeutensa keksintöön. (Korkeakoulukeksintölaki 5§)

Avoimessa tutkimuksessa keksijällä on ensisijainen oikeus keksintöön ja keksijä voi käyttää oikeuttaan haluamallaan tavalla. Yliopistolla on kuitenkin korkeakoulukeksintölain mukaan toissijainen oikeus keksintöön. Yliopiston on mahdollista ottaa oikeudet keksintöön, mikäli keksijä ei itse aio hyödyntää tekemäänsä keksintöä. (Korkeakoulukeksintölaki 6§) Lain tavoitteena on tehostaa keksintöjen kaupallistamista, joten onkin perusteltua, että keksinnön muutoin jäädessä hyödyntämättä voi yliopisto halutessaan saada oikeudet keksintöön. Keksinnön hyödyntäminen tulee käsittää tässä tapauksessa laajasti, eikä hyödyntämisen tarvitse välttämättä olla kaupallista, eikä keksinnölle tarvitse hakea patenttia. Avoimen tutkimuksen tavoitteena on yleensä tutkimustulosten julkaiseminen ja syntynyt keksintö

julkaistaan varsin usein muiden tutkimustulosten ohella. Julkaisu muodostaa uutuusesteen ja estää tehokkaasti patentoinnin. (Bruun & Välimäki, 2007) Mikäli yliopisto ottaa oikeudet avoimessa tutkimuksessa tehtyyn keksintöön, on sen pidettävä salassa sille annetut keksintöön liittyvät tiedot, kunnes keksintö on riittävällä tavalla suojattu, eikä salassapidolle ole muita erityisiä syitä. (Korkeakoulukeksintölaki 11 §)

Keksijällä on ilmoitusvelvollisuus keksinnön hyödyntämisaikomuksistaan yliopistoa kohtaan. Mikäli keksijä ei ilmoita aikovansa hyödyntää keksintöä kuuden kuukauden aikana keksintöilmoituksen jättämisaikajankohdasta, eikä keksintöä ole julkaistu, voi yliopisto vaatia oikeuksia keksintöön itselleen. Yliopiston on kuitenkin aluksi vielä tiedusteltava keksijältä, aikooko tämä hyödyntää keksintöä. (Korkeakoulukeksintölaki 6§) Ilmoituksen tekemättä jättäminen ei siis aiheuta keksijän ensisijaisen oikeuden raukeamista.

Yliopiston ottaessa oikeudet avoimessa tutkimuksessa syntyneeseen keksintöön, on keksijällä oikeus saada kohtuullinen korvaus tekemästään keksinnöstä. Oikeuksien siirtämiseksi on keksijän allekirjoitettava siirtokirja, jolla oikeudet keksintöön siirretään yliopistolle. Korkeakoulukeksintölain 9 §:n mukaan on korvauksen suuruutta määriteltäessä otettava huomioon keksinnön syntymiseen vaikuttaneet olosuhteet sekä yliopiston keksinnöstä saamat tuotot. Lisäksi yliopiston on annettava tarvittavat tiedot korvauksen määrittämiseksi. (Korkeakoulukeksintölaki 9 §)

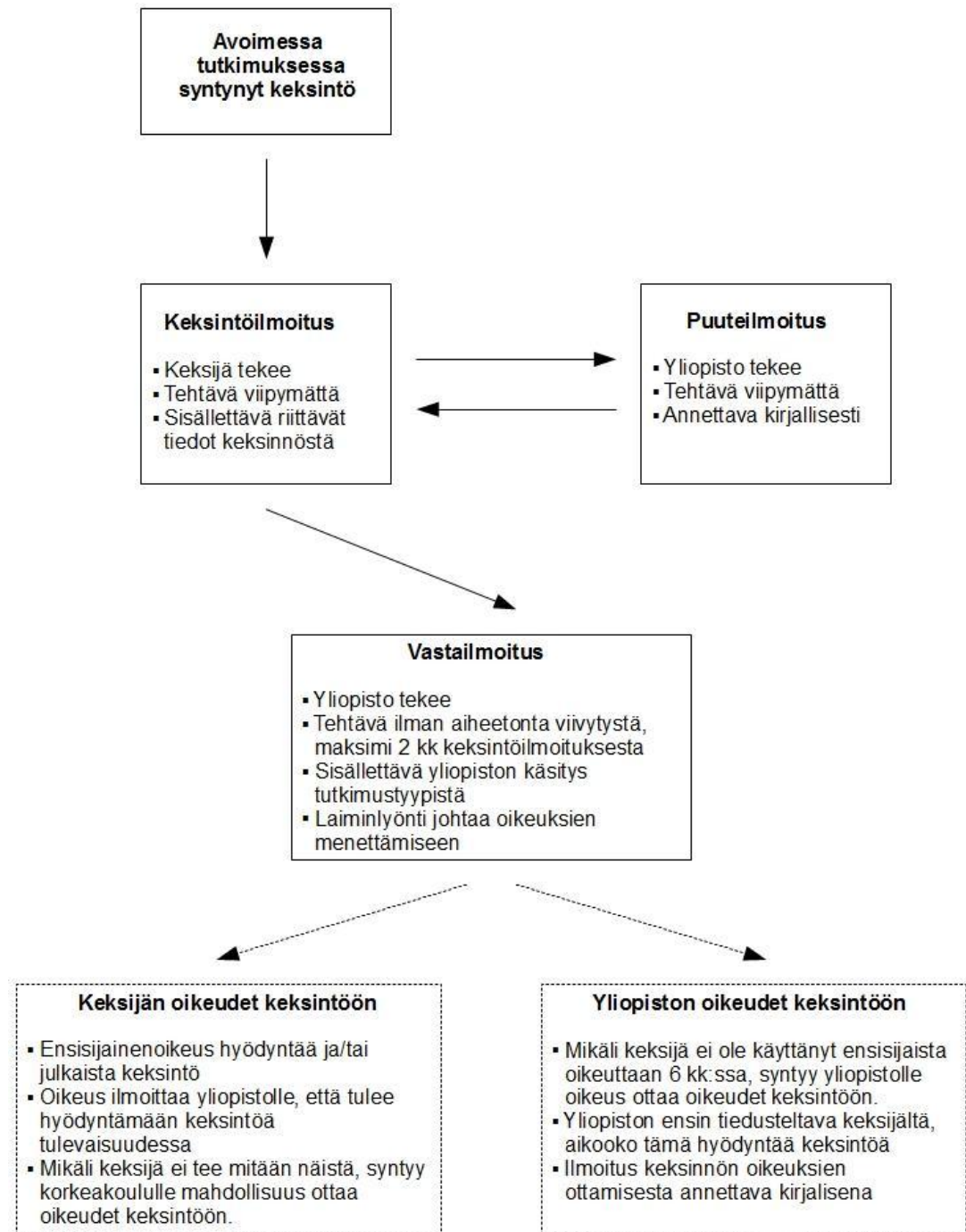
Ennen korkeakoulukeksintölain voimaantulusta on yksityisellä sektorilla ollut jo pitkään voimassa työsuhdekeksintölaki sekä ko. lain sääntelyä täydentävä asetus. Työsuhdekeksintöasetuksen 7 §:n mukaisesti työsuhdekeksintölain perusteella maksettava korvaus koostuu osaksi kertaja osaksi rojalikorvauksesta. Työnantaja voi suorittaa maksun pelkkänä

kertakorvauksena ainoastaan erityistapauksissa. Korkeakoulukeksintölain esitöiden (HE 259/2004) mukaan menettelyllä korkeakoulututkimuksessa syntyneistä keksinnöistä maksettavista korvauksista on toisenlainen lähtökohta: ”Rojaltiluonteinen korvaus olisi harvinainen ja sitä todennäköisesti käytettäisiin silloin, kun korkeakoulu saa itsekin jatkuvia tuottoja keksinnöstä esimerkiksi vuosittaisten lisenssimaksujen yhteydessä.” Kertakorvaus toimii siis pääsääntönä, kun yliopistolle siirretään keksinnön oikeudet tai osa oikeuksista.

Korkeakoulukeksintölain esitöiden mukaan korvausta laskettaessa on otettava huomioon keksinnön syntyyn vaikuttaneet olosuhteet sekä yliopiston saama taloudellinen tuotto. Olosuhteilla tarkoitetaan sitä, kuinka suuri vaikutus keksijän omalla panoksella on keksinnön syntyyn. (HE 259/2004) Joissakin tilanteissa keksintö voi syntyä esimerkiksi tutkimuksen rahoittajan luovuttamien tietojen pohjalta ja keksijän oma panos voi jäädä perin vaatimattomaksi. Avoimessa tutkimuksessa syntyneiden keksintöjen syntyyn on keksijän oma panos useimmiten merkittävä tutkimustyyppin luonteesta johtuen. Siispä on perusteltua olettaa, että keksijä saa suuremman osan yliopiston keksinnöstä saamasta tuotosta avoimen tutkimuksen ollessa kyseessä kuin silloin, kun kyse on sopimustutkimuksesta ja etenkin tilaustutkimuksesta.

Esimerkiksi Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa on käytäntönä, että LTY:n toimialaan kuuluvasta keksinnöstä suoritetaan keksintöilmoituspalkkio ja patentinhakupalkkio siinä vaiheessa, kun keksinnön ensimmäinen patenttihakemus on jätetty. Tämän lisäksi myönnetään patenttipalkkio, kun ensimmäinen patentti on myönnetty. Tutkija saa vielä innovaation kaupallistamisesta koituvista nettotuotoista 50 % ja tutkijan laboratorio tai

laitos 20 %. (Grönlund, 2008) Kuvassa 3 on esitettynä tiivistettynä avoimessa tutkimuksessa syntyneeseen keksintöön liittyvän ilmoitusmenettelyn eteneminen sekä keksijän ja yliopiston oikeudet keksintöön. (Bruun & Välimäki, 2007)

Kuva 3 Yliopiston ja tutkijan korkeakoulukeksintölain mukainen ilmoitusmenettely sekä oikeudet keksintöön avoimessa tutkimuksessa (Bruun & Välimäki, 2007)

3.2.2 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet sopimustutkimuksessa

Kuten avoimessakin tutkimuksessa, tulee myös sopimustutkimuksessa syntyneestä keksinnöstä tehdä keksintöilmoitus työnantajana toimivalle yliopistolle. Keksintöilmoitus tulee tehdä viipymättä keksinnön syntymisen jälkeen. Keksintöilmoituksesta on käytävä ilmi keksijän oma käsitys siitä, onko keksintö syntynyt avoimessa tutkimuksessa, sopimustutkimuksessa vai muussa tilanteessa. Ilmoituksen tulee sisältää riittävät tiedot yliopiston arviointia varten. Lisäksi keksijän on annettava yliopistolle pyydettäessä muita tarpeellisia tietoja keksinnöstä. Ilmoituksesta on myös käytävä ilmi kaikki keksinnön keksijät ja mikäli keksijöitä on useita, on keksijöiden jätettävä keksintöilmoitus yhteisenä. (Korkeakoulukeksintölaki 5§)

Yliopistolla on korkeakoulukeksintölain 7 §:n mukaan oikeus ottaa itselleen oikeudet sopimustutkimuksessa syntyneisiin keksintöihin. Yliopistolla on siis ensisijainen oikeus sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön. Jotta yliopisto voi käyttää ensisijaista oikeuttaan, täytyy sen antaa kahden kuukauden määräajassa, kuten avoimessakin tutkimuksessa, keksijälle vastailmoitus keksintöilmoituksen saatuaan. Vastailmoituksen tulee olla muodoltaan kirjallinen. Ilmoituksessa on mainittava toimenpiteistä, joihin korkeakoulu ryhtyy lain perusteella. Lisäksi ilmoituksessa on ilmaistava yliopiston käsitys tutkimustyyppistä. Yliopiston on tämän lisäksi annettava kuuden kuukauden määräajassa keksijälle varsinainen ilmoitus oikeuksien ottamiseksi. Ilmoitus on annettava kirjallisena. Jos yliopisto jättää noudattamatta laissa säädettyjä määräaikoja, menettää se ensisijaisen oikeutensa sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön. (Korkeakoulukeksintölaki 7 §, HE 259/2004) Yliopistoissa täytyy pitää tarkasti silmällä lain vaatimia määräaikoja, jotta ensisijaista oikeutta

keksintöön ei menetetä ilmoituksen myöhästymisen vuoksi. Pahimmillaan yliopisto voi syyllistyä sopimusrikkomukseen tutkimussopimuksen muita osapuolia kohtaan, mikäli oikeudet keksintöön menetetään.

Yliopiston ensisijainen oikeus sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön on poikkeus korkeakoulukeksintölain 4§:n pääsääntöön, jonka mukaan oikeus keksintöön kuuluu yksin keksijälle. Mikäli yliopisto jättää käyttämättä ensisijaisen oikeutensa, siirtyvät oikeudet keksijälle. Yliopiston ensisijainen oikeus toteuttaa korkeakoulukeksintölain 2 §:n mukaista tarkoitusta edistää keksintöjen suojaamista ja hyödyntämistä. Yliopistolla ajatellaan olevan yksittäistä tutkijaa paremmat mahdollisuudet vastata keksinnön suojaamisesta. Lisäksi ensisijainen oikeus antaa yliopistolle paremman neuvotteluaseman sen tehdessä tutkimussopimuksia, sillä se voi luottaa siihen, että sopiminen tutkimuksessa syntyvien keksintöjen oikeuksista on mahdollista ilman erillistä, sopimista tutkijoiden kanssa. (Bruun & Välimäki, 2007) Yliopiston käyttäessä ensisijaista oikeuttansa keksintöön on keksijän velvollisuus yliopiston vaatimuksesta viipymättä allekirjoittaa keksintöä koskeva siirtokirja, jolla oikeudet siirretään yliopistolle. (Korkeakoulukeksintölaki 7§)

Keksijällä ei ilman erillistä sopimista ole oikeutta julkistaa tutkimustuloksiaan keksinnön suojaamisen tai muun hyödyntämisen vaarantavalla tavalla, jos yliopisto voi korkeakoulukeksintölain 7 §:n mukaisesti ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Keksijä ei myöskään voi jättää patenttihakemusta tai muutoin määrätä keksinnöstään ennen kuin yliopistolle säädetty määräaika ottaa oikeudet keksintöön on päättynyt, tai yliopisto päättää luopua ensisijaisesta oikeudestaan keksintöön. Yliopisto voi myös antaa keksijälle luvan hakea patenttia. (Korkeakoulukeksintölaki 11 §)

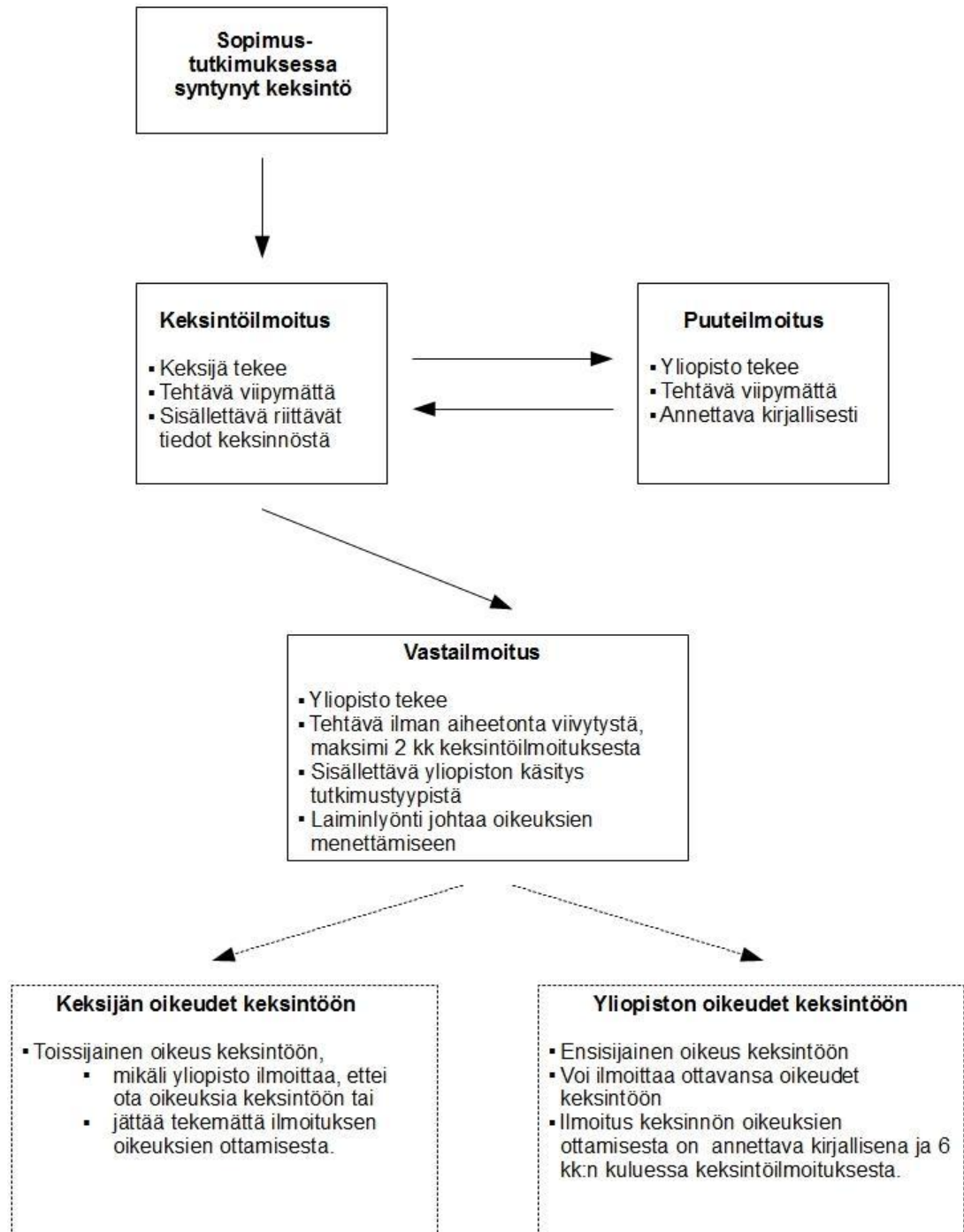
Korkeakoulukeksintölain 9 §:n mukaan yliopiston on maksettava keksijälle kohtuullinen korvaus, mikäli yliopisto ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Oikeuksien siirtämiseksi on keksijän allekirjoitettava siirtokirja, jolla oikeudet keksintöön siirretään yliopistolle. Korkeakoulukeksintölain 9 §:n mukaan korvauksen suuruutta määriteltäessä on otettava huomioon keksinnön syntymiseen vaikuttaneet olosuhteet sekä yliopiston keksinnöstä saamat tuotot. Lisäksi yliopiston on annettava tarvittavat tiedot korvauksen määrittämiseksi. Lain esitöiden mukaan korvaus maksetaan pääsääntöisesti kertakorvauksena. (HE 259/2004)

Korkeakoulukeksintölain esitöiden mukaan korvausta laskettaessa on otettava huomioon keksinnön syntyyn vaikuttaneet olosuhteet sekä yliopiston saama taloudellinen tuotto. Olosuhteilla tarkoitetaan sitä, kuinka suuri vaikutus keksijän omalla panoksella on keksinnön syntyyn. (HE 259/2004) Joissakin tilanteissa keksintö voi syntyä esimerkiksi tutkimuksen rahoittajan luovuttamien tietojen pohjalta ja keksijän oma panos voi jäädä perin vaatimattomaksi. Tämä on varsin yleistä esimerkiksi tilaustutkimuksen kohdalla. Koska korvauksen määrä on osaksi riippuvainen keksijän omasta panoksesta, jäänee keksijän saama osuus yliopiston saamasta tuotosta yleensä vähäisemmäksi sopimustutkimuksessa avoimeen tutkimukseen verrattuna.

Lain esitöiden mukaan korkeakoulukeksintölaki ei aiheuta merkittäviä muutoksia suoritettavan korvauksen suuruusluokan osalta aikaisempaan verrattuna, sillä suomalaisilla korkeakouluilla on ollut jo aiemmin käytössään ohjesääntöjä tai vastaavia määräyksiä, joissa määritellään keksijöille tuleva korvaus. Ennen lain voimaan tuloa käytössä olleissa ohjesäännöissä keksijöille tuleva korvaus oli 30 – 60 prosenttia yliopiston saamasta nettotuotosta. Nettotuotolla tarkoitetaan yliopiston saamaa tuottoa

vähennettynä yliopiston maksamilla kustannuksilla. (HE 259/2004) Kustannuksia yliopistolle voi syntyä esimerkiksi keksinnön suojaamisesta patentilla.

Yliopiston ottaessa oikeudet sopimustutkimuksessa tehtyyn keksintöön on sen pidettävä salassa sille annetut keksintöön liittyvät tiedot, kunnes keksintö on riittäväällä tavalla suojattu eikä salassapidolle ole muita erityisiä syitä. Yliopisto voi kuitenkin antaa keksintöä koskevia tietoja tutkimusyhteistyön osapuolille, jos tutkimusta koskevissa sopimuksissa on sovittu tulosten hyödyntämisestä, siirtymisestä, tai tiedoksi saannista. Lisäksi yliopisto voi antaa tietoja myös muille tahoille, jos tietojen antaminen on keksinnön hyödyntämisen vuoksi tarpeellista. Tietoja antaessaan yliopiston on huolehdittava, ettei keksinnön suojaamista, hyödyntämistä tai keksijän tieteellisen julkaisu-oikeuden ensisijaisuutta vaaranneta. (Korkeakoulukeksintölaki 11 §) Kuvassa 4 on esitettyä sopimustutkimuksessa syntyneeseen keksintöön liittyvän ilmoitusmenettelyn eteneminen sekä keksijän ja yliopiston oikeudet keksintöön.

Kuva 4 Yliopiston ja tutkijan korkeakoulukeksintölain mukainen ilmoitusmenettely sekä oikeudet keksintöön sopimustutkimuksessa (Bruun ja Välimäki, 2007)

3.2.3 Yliopiston ja keksinnön tehneen tutkijan oikeudet ja velvollisuudet muussa tilanteessa

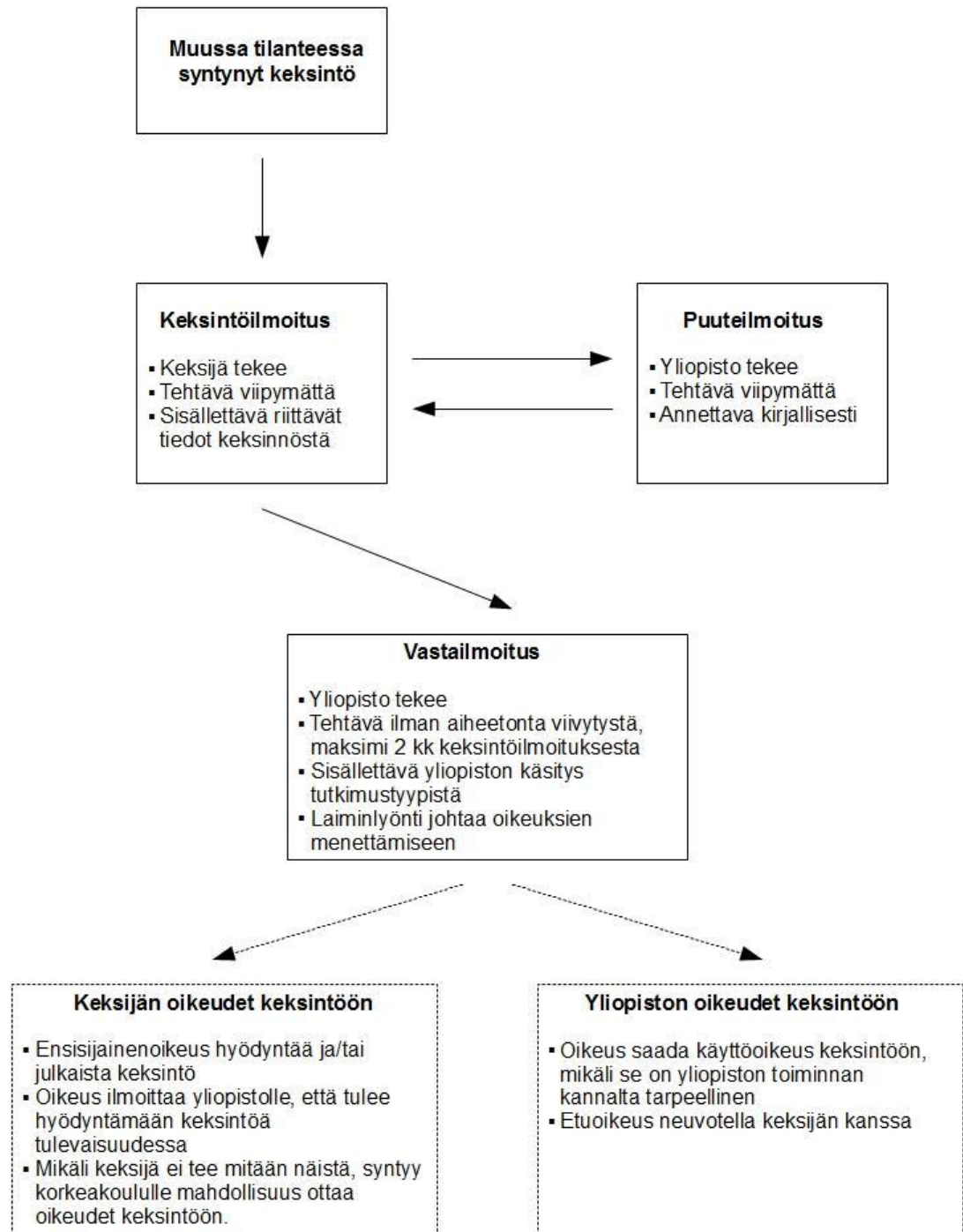
Myös muussa tilanteessa syntyneestä keksinnöstä tulee tehdä korkeakoulukeksintölain mukainen keksintöilmoitus viipymättä keksinnön syntymisen jälkeen. Keksintöilmoituksessa on käytävä ilmi keksijän oma käsitys siitä, että keksintö on syntynyt lain tarkoittamassa ”muussa tilanteessa”. Ilmoituksen tulee sisältää riittävät tiedot yliopiston arviointia varten. Lisäksi keksijän on annettava yliopistolle pyydettyä muita tarpeellisia tietoja keksinnöstä. Ilmoituksesta on myös käytävä ilmi kaikki keksinnön keksijät ja mikäli keksijöitä on useita, on keksijöiden jätettävä keksintöilmoitus yhteisenä. (Korkeakoulukeksintölaki 5§)

Samoin kuin avoimen tutkimuksen tai sopimustutkimuksen ollessa kyseessä, on yliopiston annettava keksijälle kirjallinen vastailmoitus, josta selviää, millaisiin toimenpiteisiin yliopisto ryhtyy korkeakoulukeksintölain perusteella. Ilmoitus on annettava kahden kuukauden määräajassa siitä hetkestä alkaen, kun yliopisto on saanut riittävät tiedot sisältävän keksintöilmoituksen. Lisäksi ilmoituksessa on ilmaistava, yhtyykö yliopisto keksijän näkemykseen siitä, että keksintö on syntynyt korkeakoulukeksintölain tarkoittamassa muussa tilanteessa. Mikäli yliopisto ei anna vastailmoitustaan määräajassa menettää se korkeakoulukeksintölain 8 §:n mukaiset oikeutensa keksintöön.

Muussa tilanteessa syntyneen keksinnön oikeudet kuuluvat korkeakoulukeksintölain 4 §:n perusteella lähtökohtaisesti keksijälle itselleen. Yliopistolla on kuitenkin etuoikeus neuvotella keksintöön kohdistuvista oikeuksista keksijän kanssa (Korkeakoulukeksintölaki 8§). Lain tuoma etuoikeus ei kuitenkaan velvoita keksijää luopumaan oikeuksista keksintöön, joten mikäli neuvotteluissa ei päästä sopimukseen keksinnön

kaupallisten oikeuksien siirtämisestä osittain tai kokonaan yliopistolle, jäävät ne keksijälle.

Jos muussa tilanteessa syntynyt keksintö on yliopiston toiminnan kannalta tarpeellinen, on sillä oikeus saada kohtuullista korvausta vastaan käyttöoikeus keksintöön. Hallituksen esityksessä mainitaan, että yliopiston omaa toimintaa olisi esimerkiksi se, että keksintö otettaisiin käyttöön yliopiston laboratoriossa tai hallinnollisissa tehtävissä (HE 259/2004). Bruunin ja Välimäen (2007) mukaan yliopistojen omaa toimintaa olisivat luonnollisesti myös sekä avoin tutkimus että sopimustutkimus. Heidän mukaansa käyttöoikeuden pitäisi mahdollistaa korkeakoulututkimuksen teko keksintöä hyödyntäen. Kuvassa 5 on esitettyä korkeakoulukeksintölain tarkoittamassa muussa tilanteessa syntyneeseen keksintöön liittyvän ilmoitusmenettelyn eteneminen sekä keksijän ja yliopiston oikeudet keksintöön. (Bruun & Välimäki, 2007)

Kuva 5 Yliopiston ja tutkijan korkeakoulukeksintölain mukainen ilmoitusmenettely sekä oikeudet keksintöön muussa tilanteessa (Bruun ja Välimäki, 2007)

4 Sopimusverkko sopimustutkimuksessa

Yliopiston aloittaessa tutkimushanketta yhteistyössä ulkopuolisen rahoittajan kanssa, sen täytyy sopia yksityiskohtaisesti lukuisista eri asioista useiden eri tahojen kanssa. Näiden eri sopimusten yhteisvaikutuksesta syntyy sopimusverkko. Yliopiston on huomioitava, etteivät sopimusverkon yksittäiset sopimukset ole ristiriidassa keskenään.

Tutkimustyö vaatii usein paljon aikaa ja resursseja, joten monesti tutkimushankkeen läpivieminen ei ole itsestään selvää. Hankkeisiin liittyy paljon riskejä, jotka yliopiston sopimuksia laatimassa olevan henkilöstön täytyy tiedostaa. Lisäksi yliopiston sopimusvapautta rajoittavat useat säädökset ja yliopistoa koskeva ohjeistus, jotka sopimuksia laadittaessa on huomioitava. Korkeakoulukeksintölain voimaan astuminen 1.1.2007 on lisännyt entuudestaan huomioitavien säädösten määrää, mutta toisaalta vähentänyt tarvetta yksityiskohtaisten sopimusten laatimiseen.

4.1 Sopimusverkko

Sopimusverkon voidaan ajatella olevan usean yksittäisen sopimuksen muodostama laajempi kokonaisuus. Sopimusverkon sisäiset sopimussuhteet voivat vaihdella merkittävästi. Yksittäiset sopimukset voivat olla kahden tai useamman osapuolen välisiä ja ne sitovat ainoastaan sopijatahoja. Vaikka yksittäiset sopimukset eivät sido sopimuksen ulkopuolisia tahoja, voivat ne vaikuttaa sopimusverkon muiden sopimusten sisältöön.

Sopimusverkkoajattelua on hyödynnetty taloustieteessä määriteltäessä osakeyhtiön luonnetta suhteessa sen intressitahoihin. (mm. Cheffins, 1997 Boatright, 2002) Sopimusverkkoajattelua voidaan luontevasti hyödyntää

myös muissa tilanteissa, kun voidaan määritellä selkeä kokonaisuus, joka muodostuu yksittäisistä sopimuksista, jotka vaikuttavat jossain määrin toistensa sisältöön. Yliopiston ollessa mukana sopimustutkimushankkeessa, voidaan ajatella, että tutkimushanke on osakeyhtiöön verrattavissa oleva kokonaisuus, jonka intressitahoina ovat yliopiston ja sen henkilöstön lisäksi tutkimushankkeeseen osallistuvat organisaatiot sekä niiden henkilöstö.

Sopimusverkkoajattelussa osakeyhtiölain indispositiivisia säännöksiä voidaan ajatella eräänlaisina sopimusverkon yksittäisiä sopimuksia täydentävinä vakioehtoina, jotka yhdessä sopimusten kanssa muodostavat varsinaisen sopimusverkon (Timonen, 1997). Samoin voidaan ajatella korkeakoulukeksintölain ja työsuhdekeksintölain indispositiivisten säännösten osalta tutkimushankkeessa, sillä ne tosiasiallisesti mahdollistavat monien sopimusehtojen jättämisen lainsäädännön varaan. Korkeakoulukeksintölain indispositiiviset säännökset täydentävät yliopiston ja sen henkilökunnan välillä solmittavien sopimusten ehtoja. Työsuhdekeksintölaki täydentää puolestaan sellaisten tutkimushankkeen mukana olevien organisaatioiden, jotka eivät kuulu korkeakoulukeksintölain soveltamisalaan ja niiden henkilökunnan välillä solmittavien sopimusten ehtoja.

4.2 Sopimusosapuolet

Yliopistotutkimuksen osapuolet, kun jätetään poliittiset ja hallinnolliset toimijat tarkastelun ulkopuolelle, ovat yleensä sopimussuhteessa yliopistoon. Keskeisimpiä toimijoita yliopiston lisäksi ovat tällöin tutkimuksen rahoittajat, tilaajat, tutkimushankkumppanit, alihankkijat, sponsorit sekä yliopiston henkilökunta. (Lampola, 2002) Tutkimusyhteistyöhön osallistuvilla tahoilla on omat intressinsä tutkimustuloksiin. Intressit saattavat osaltaan olla

vastakkaisia. Esimerkiksi yliopiston ja etenkin tutkijoiden kannalta olisi tärkeää julkaista tutkimuksen tuloksia tieteellisillä foorumeilla, kun taas tutkimusta rahoittava yritys voi haluta pitää tutkimuksen tulokset salaisina, jotta se voisi yksinoikeudella hyödyntää niitä liiketoiminnassaan. Intressiristiriidoista huolimatta monesti kuitenkin päästään sopuun tutkimuksen toteuttamisesta, kun tutkimusyhteistyön hyödyt nähdään haittoja merkittävimpinä.

Tutkimusyhteistyöhön päädytään usein siitä syystä, että tutkimuksen toteuttaminen omilla resursseilla tulisi liian kalliiksi tai olisi käytännön syistä mahdotonta. Yrityksellä ei välttämättä ole tarvittavaa tietotaitoa tutkimuksen toteuttamiseksi ja yliopistolta voi puuttua tutkimukseen tarvittava rahoitus. Tutkimushankkeen läpivieminen vaatii, että yliopisto sitoutuu useisiin sopimuksiin, jotka yhdessä vallitsevan lainsäädännön kanssa muodostavat hankkeessa mukana olevien tahojen oikeudet ja velvollisuudet määrittelevän kokonaisuuden.

4.2.1 Yliopisto

Yliopisto on tutkimuksen kentässä monikasvoinen toimija. Suhteessa ulkopuolisiin tahoihin yliopisto on yksi oikeussubjekti, johon sovelletaan yksityisoikeudellisia säännöksiä. Sisäisesti yliopiston henkilöstön toimintaa sääntelee julkisoikeudellinen normisto. (Lampola 2002) Yliopiston oikeushenkilöllisyys on johdettavissa Suomen perustuslain 123 §:stä, jossa yliopistoille taataan itsehallinto sekä yliopistoasetuksen 3 §:stä, jonka mukaan rehtori edustaa yliopistoa oikeusistuimessa.

Yliopiston rooli sopimustutkimukseen liittyvässä sopimusverkossa on erityisen tärkeä, sillä se on käytännössä sopimusverkon ”keskiössä”.

Yliopisto toimii sopimusosapuolena käytännössä kaikissa tärkeimmissä sopimusverkon sopimuksissa. Yliopiston täytyy hallita yksittäisten sopimusten muodostama kokonaisuus, jottei sopimusverkkoon pääse muodostumaan hallitsemattomia riskejä, jotka toteutuessaan saattaisivat yliopiston odottamattomiin sopimuksesta johtuviin vastuisiin.

Tutkimussopimuksessa on voitu sopia, että tutkimus hoidetaan tietyssä yliopiston yksikössä tai laitoksessa ja tiettyjen tutkijoiden toteuttamana. Ulkopuoliseen tutkimusyhteistyökumppaniin nähden sopimusvastuussa on tällöin yliopisto. Yksikön tai laitoksen vastuu on yliopiston sisäisten säädösten varassa ja yksittäinen tutkija on sopimusvastuussa työnantajalleen eli yliopistolle. Yliopiston tutkimustoiminnassa oma roolinsa on yliopiston johdolla, asianomaisilla laitoksilla, osastoilla ja muilla vastaavilla yksiköillä, talous- ja yleishallinnolla, neuvonta- ja tukiorganisaatioilla sekä luonnollisesti tutkijoilla. Yliopistotutkimuksen ja siihen liittyvän sopimustoiminnan valmistelu, päätöksen teko ja valvonta ovat usein järjestetty useiden toimintayksiköiden vastuulle, joiden toimivalta perustuu yliopiston sisäisiin säännöksiin. (Lampola 2002)

Yliopistoissa on useimmiten tarkasti määritelty, ketkä voivat allekirjoittaa tutkimushankkeisiin liittyvät sopimukset yliopistoa sitovasti. Yliopiston kannattaa epäselvyyksien välttämiseksi myös julkaista oma sopimuskäytäntönsä ja nimenkirjoitusoikeuden omaavat henkilöt, jotta tieto tavoittaa yliopiston ulkopuoliset tahot. Lappeenrannan teknillisen yliopiston hallituksen hyväksymän ja julkilausuman sopimuspolitiikan (2001) mukaan sopimuksen osapuolina ovat aina LTY ja tilaaja tai muu yhteistyökumppani. LTY ei vastaa sopimuksista, jotka tehdään henkilökunnan omiin nimiin tai henkilöstön omistamien yritysten nimiin. ”

LTY:ssa nimenkirjoitusoikeus on riippuvainen tutkimuksen laajuudesta, jota mitataan tutkimuksen budjetilla sekä siitä, onko kyseessä kotimainen vai kansainvälinen tutkimushanke. Rehtorin päätöksellä (dnro 499/112/2007) tutkimusprojekteissa, joiden kokonaisbudjetti on enintään 15 000 euroa, ei ole välttämätöntä tehdä erillistä sopimusta yksityisten ja julkisten rahoittajien tilauksista tai rahoituspäätöksistä. Näissä tapauksissa tarjous ja tilaus riittävät sopimukseksi. Mikäli sopimus kuitenkin tehdään, niin nimenkirjoitusoikeus on hallintoyksikön johtajalla ja projektin vastuullisella johtajalla yhdessä. Kotimaisissa maksullisen palvelutoiminnan sopimuksissa, tutkimusyhteistyösopimuksissa, konsortiosopimuksissa ja niihin verrattavissa sopimuksissa, joiden kokonaisbudjetti 15 000 euron ja 500 000 euron välillä nimenkirjoitusoikeus on tiedekunnan dekaanilla, hallintoyksikön johtajalla ja vastuullisella johtajalla kaikilla kolmella yhdessä. Mikäli tutkimushankkeessa on mukana ulkomainen julkinen rahoittaja, on tämän kanssa tehtävissä sopimuksissa nimenkirjoitusoikeus ainoastaan rehtorilla tai hallintojohtajalla. Niissä maksullisen palvelutoiminnan sopimuksissa, tutkimusyhteistyösopimuksissa, konsortiosopimuksissa ja niihin verrattavissa sopimuksissa, joiden kokonaisbudjetti on yli 500 000 euroa, nimenkirjoitusoikeus on niin ikään rehtorilla tai hallintojohtajalla.

Vaikka tutkimussopimusta ei olisi tehty yliopiston sisäisten säädösten mukaisesti, voi se silti olla asemavaltuutuksen perusteella yliopistoa sitova. Näin on tilanne esimerkiksi silloin, jos tilaustutkimuksen laajuuden vuoksi sopimus olisi pitänyt hyväksyttää yliopiston johdossa, mutta näin ei ole menetelty, vaan tutkimuksen toteuttava laitos on hyväksynyt sopimuksen omavaltaisesti. Tällöin asiakasyrityksellä on voinut olla perusteltua aihetta olettaa, että laitos on toimivaltainen solmimaan sopimuksen. Näin on esimerkiksi silloin, kun sopimuksen velvoitteet koskevat ainoastaan kyseistä laitosta. Mikäli sopimus puolestaan velvoittaa yliopistoa laajemmin, eivätkä

vastuut näin ollen rajoitu sopimuksen hyväksyneeseen laitokseen, se tuskin voi sitoa yliopistoa. Asiakasyrityksen olisi pitänyt tietää, ettei laitoksen johto voi yksin edustaa koko yliopistoa tämän laajuudessa asiassa. (Loimio, 1998)

4.2.2 Yliopiston tutkimushenkilöstö

Ensimmäisiä toimenpiteitä sopimustutkimukseen ryhdyttäessä on nimetä hankkeen henkilöstö. Hankkeen laajuudesta riippuen tutkimus voidaan toteuttaa joko yliopiston olemassa olevalla henkilöstöllä tai projektiin voidaan palkata ulkopuolisia tutkijoita tai tutkimusapulaisia. (Loimio, 1998) Yliopistolla on työntekijöihinsä nähden johto- ja valvonta oikeus, joskin se on akateemisen vapauden nimissä rajoitetumpi kuin useimmissa palvelussuhteissa (Lampola 2002).

Yliopiston kannalta on tärkeää ilmaista selkeästi, että tutkimushankkeeseen palkattavalla henkilöstöllä on projektin keston tai muuhun määräaikaan sidottu tehtävä. Kun tutkimushanke tai sovittu määräaika on päättynyt, loppuu myös projektiin perustuva työsuhde. Mikäli tätä ei ole selvästi todettu palvelussuhteen ehdoissa, voi myöhemmin ilmetä epäselvyyksiä palvelussuhteen jatkuvuudesta. Näin on tilanne erityisesti silloin, kun tutkija on työskennellyt yhtäjaksoisesti toisiaan seuraavissa määräaikaisissa tutkimushankkeissa. Tällöin hänen palvelussuhteensa voidaan katsoa muodostuneen pysyväksi. Näin ollen tutkijan työsuhde jatkuu toistaiseksi kuten vakinaisella henkilöstöllä. (Loimio, 1998)

Sopimustutkimusta tekevät tutkijat ovat palvelussuhteessa ja tämän myötä sopimussuhteessa työnantajaansa eli yliopistoon. Tutkijat eivät siis ole useinkaan suorassa sopimussuhteessa tutkimuksen rahoittajaan tai

tilaajaan. Usein yliopisto on kuitenkin sopinut tilaajan kanssa henkilöstöönsä liittyvistä tutkimuksen toteuttamisen kannalta merkityksellisistä asioista, kuten salassapidosta ja oikeuksien siirrosta yliopistolta tilaajalle. Yliopiston on myös varmistuttava, että myös tutkijat ovat velvoitettuja täyttämään yliopiston velvoitteet tilaajaa kohtaan. Tämä tapahtuu yliopiston ja tutkijoiden välisin sopimuksin, esimerkiksi salassapito- ja oikeuksiensiirtosopimuksin. (Kiuru & Koponen, 2001)

Ennen korkeakoulueksintölakia yliopiston oli käytännössä aina sovittava tutkijoiden kanssa mahdollisen tutkimuksen myötä syntyvän keksinnön immateriaalioikeuksien siirtymisestä yliopistolle, sillä silloisen lainsäädännön vallitessa oikeudet olisivat muussa tapauksessa kuuluneet keksijälle. Korkeakoulueksintölain myötä oikeuksiensiirtosopimus ei ole enää yliopiston kannalta välttämätön, koska lain myötä sopimustutkimuksessa syntyneiden keksintöjen oikeudet siirtyvät useimmissa tapauksissa yliopistolle. Oikeuksiensa turvaamiseksi yliopiston on kuitenkin syytä pitää tutkimushenkilöstönsä ajan tasalla voimassa olevasta lainsäädännöstä ja tarvittaessa sopia korkeakoulueksintölain säädöksiä rajoittavammista ehdoista.

4.2.3 Yksityinen rahoittaja

Tutkimushankkeessa yksityisenä rahoittajana tai toimii useimmiten yritys tai monta yritystä yhdessä. Rahoittajan intressit tutkimusta kohtaan vaihtelevat tutkimuksen luonteen mukaan, joten myös asiat, joista täytyy sopia, ovat tapauskohtaisia. Yksityinen rahoittaja sopii tutkimuksen toteuttamiseen ja rahoittamiseen liittyvistä asioista yliopiston kanssa tutkimussopimuksessa, joten rahoittajan sopimussuhde ei yleensä ulotu koskemaan muita tutkimushankkeen intressitahoja. Monesti tutkimuksen rahoitus koostuu julkisesta ja yksityisestä rahoituksesta. Tällöin julkisen rahoittajan intressit

on otettava huomioon tutkimussopimusta laadittaessa. Julkisilla rahoittajilla on usein tarkat ehdot mm. tulosten julkistamiseen liittyen, milloin ne voivat olla mukana rahoittamassa tutkimusta.

Yritykset ovat perinteisesti rahoittaneet yliopistotutkimusta erityisesti tekniikan aloilla ilman sen suurempia intressejä yksittäisen tutkimuksen tuloksiin. Tällöin yrityksen intressinä voi olla esimerkiksi yrityksen tunnetuksi tekeminen opiskelijoiden keskuudessa ja osaavan henkilöstön rekrytoiminen. (Bruun & Välimäki, 2007) Tällaisissa tutkimushankkeissa tutkimuksen kohde on usein vapaammin määriteltävissä kuin tilaustutkimuksessa. Tutkimussopimuksessa voidaan tällöin sopia, että tutkimuksen myötä mahdollisesti syntyvät immateriaalioikeudet jäävät tutkijoiden haltuun.

Tilaustutkimushankkeissa yrityksen intresseissä on usein pidättää oikeudet tutkimustuloksiin mahdollisimman laajasti itsellään. Tällöin tutkimussopimusta laadittaessa täytyy sopia riittävän tarkasti mm. tulosten julkaisuun liittyvistä asioista. Myös yliopiston täytyy muistaa tutkimussopimuksen tuomat velvoitteet sopiessaan tutkimuksen toteuttamiseen liittyvistä asioista muiden hankkeen intressitahojen kanssa. Yliopiston on esimerkiksi velvoitettava henkilöstönsä noudattamaan lain vaatimuksia tiukempaa salassapitoa ja sovittava tutkimustuloksiin liittyvien oikeuksien siirtymisestä korkeakoulukeksintölain säädöksiä laajemmin.

4.2.4 Julkinen rahoittaja

Julkisella rahoittajalla tarkoitetaan julkisoikeudellisessa asemassa toimivaa tahoa, joka osallistuu yliopistotutkimuksen rahoittamiseen. Julkinen rahoittaja voi olla osarahoittajana yhteisrahoitteisissa tutkimushankkeissa tai

se voi rahoittaa sopimustutkimushankkeen kokonaisuudessaan. Julkisella rahalla rahoitettu tutkimus voi olla myös korkeakoulukeksintölainmukaista avointa tutkimusta (Bruun & Välimäki, 2007)

Yliopisto ja julkinen rahoittaja sopivat tutkimushankkeeseen liittyvistä asioista useimmiten tutkimussopimuksessa. Jossain tapauksissa voidaan puhua rahoitussopimuksesta, kun julkisen rahoittajan intresseissä on tukea tutkimusta hyötymättä siitä suoraan tai vaikuttamatta itse sen kohteeseen. Usein tutkimusaiheen yhteiskunnallinen merkittävyys ja tulosten julkisuus riittävät tyydyttämään julkisen rahoittajan intressit.

Tärkeimpiä Suomessa toteutettavien tutkimushankkeiden julkisia rahoittajia ovat mm. Tekes, Suomen Akatemia ja EU. Julkisilla rahoittajilla on omat sisäiseen sääntelyyn perustuvat ehdot rahoituksen myöntämiselle. (Lampola 2002) Julkiset rahoittajat antavatkin yleensä rahoituksen lisäksi omalta kannaltaan tärkeät säännöt hankkeen toteuttamiseksi. Julkiset rahoittajat seuraavat usein hankkeen edistymistä ja antavat keskeiset säännöt tutkimustulosten julkisuudesta sekä omistus- ja käyttöoikeuksista. (Lindroos, 1998)

4.2.5 Alihankkija

Tutkimushankkeiden yhteydessä alihankinnalla tarkoitetaan tilannetta, jossa hankkeen osapuoli teettää omaan suoritukseen kuuluvan osan ulkopuolisella. Yliopisto voi olla tutkimushankkeessa alihankinnan tilaaja tai alihankinnan suorittaja. Alihankkijan käytöstä tulee yleensä sopia muiden hankkeen osapuolten kanssa, sillä tutkimushankkeen osapuolet eivät voi yleensä siirtää hankkeesta johtuvia velvoitteita ulkopuoliselle, ellei sopimuksessa ole tästä nimenomaista määräystä. (Kiuru & Koponen, 2001)

Kun alihankkija sitoutuu alihankintasopimuksella suorittamaan tietyn työn, se on toiselle osapuolelle vastuussa siitä, että työ tulee sopimuksen mukaisesti tehdyksi. Alihankkijan käyttäjä on puolestaan vastuussa alihankkijan tekemästä työstä omille sopimuskumppaneilleen, jollei muuta ole erikseen sovittu. Alihankkija toteuttaa yleensä työnsä itsenäisesti, eikä varsinaista työn suorittamista ja toimintatapoja ole käytännössä mahdollista luotettavasti valvoa. Alihankkijan luotettavuuteen onkin syytä kiinnittää erityistä huomiota jo valintavaiheessa. (Lindroos, 1998)

Alihankkija on vastuussa siitä, että alihankinta tulee hoidetuksi sovituissa määräajassa. Mikäli määräajassa ei pysytä, voi seurauksena olla vahingonkorvausvastuu tai/ja sopimussakko riippuen siitä, mitä alihankintasopimuksessa on sovittu. Vakavimmillaan myöhästyminen voi johtaa siihen, että alihankinnan tilaajalla on oikeus purkaa sopimus. (Vuorinen, 2003)

Mikäli alihankinnan käyttämisestä tutkimushankkeessa ei ole sovittu tutkimussopimuksessa, on sen käyttäminen sopimusta muuttamatta käytännössä sopimusrikkomus jo tutkimussopimuksen

salassapitovelvoitteiden vuoksi. Mahdollinen alihankinnan tarve on siis syytä selvittää hyvissä ajoin ennen tutkimussopimuksen laatimista, jotta tutkimushanke saadaan vietyä läpi mahdollisimman järkevin kustannuksin. (Kiuru & Koponen, 2001)

Varsinaisen tutkimussopimuksen osapuolena toimiva yliopisto voi käyttää alihankkijana esimerkiksi yksityistä tutkimuslaitosta tai vaikkapa toista yliopistoa. Alihankinta mahdollistaa sellaisen tutkimustyön osan teettämisen kolmannella osapuolella, johon tutkimustyöhön sitoutuneella osapuolella ei ole resursseja ilman kohtuuttomia investointeja. Esimerkiksi laboratoriolaitteisiin investointia taloudellisempi ratkaisu voisi olla laboratorioskokeiden teettäminen alihankkijalla, jolta löytyvät tarvittavat laitteet sekä henkilöstö kokeiden teettämistä varten.

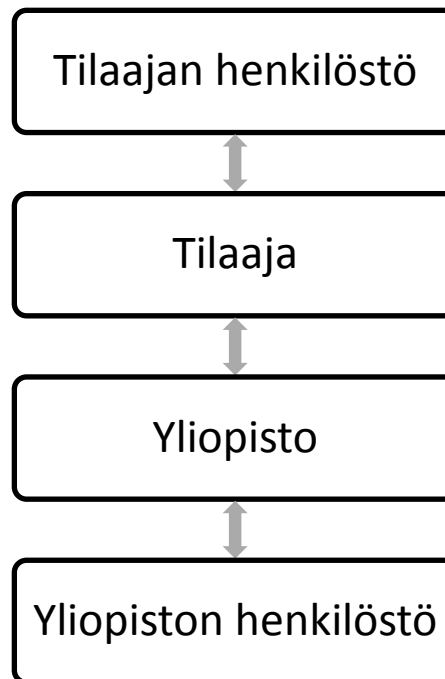
Alihankkija on sopimusvastuussa alihankinnan tilaajaa kohtaan. Alihankkijan vastuulla on pitää huoli, ettei se toiminnallaan riko alihankintasopimuksen ehtoja. Alihankkijan vastuulla on myös huolehtia, etteivät sen tekemät muut sopimukset, kuten työntekijöiden kanssa solmitut sopimukset ole ristiriidassa alihankintasopimuksen kanssa. Alihankinnan tilaajalla on kuitenkin vastuu siitä, etteivät alihankintasopimuksen ehdot ole ristiriidassa muiden sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon yksittäisten sopimusten kanssa.

4.3 Tutkimushanke

Tutkimushankkeessa sopijatahoja on vähintäänkin kolme, vaikka varsinainen tutkimussopimus ei sitoisikaan kuin yliopistoa ja tutkimuksen rahoittajaa, sillä yliopiston täytyy sopia varsinaisesta tutkimustyön toteuttamisesta oman henkilöstönsä kanssa. Juridisesti vastuusuhteiden kannalta

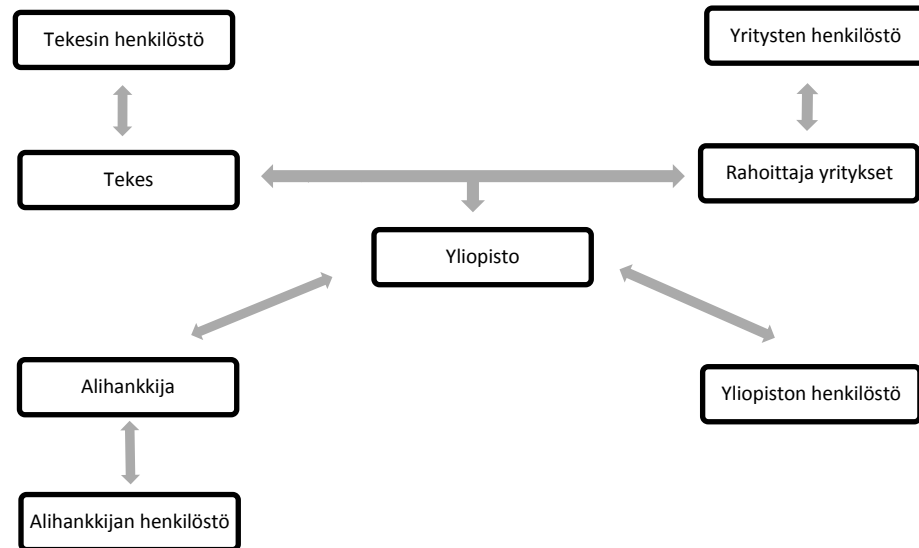
tilaustutkimustoiminnan perustyyppinä toimii kolmikanta, jonka intressi tahoina ovat tilaaja, yliopisto ja yliopiston tutkimushenkilöstö. Kolmikantatilanteen muodostumisen tosiasiallinen syy on yksinkertainen: Yliopisto ei voi suoriutua tilaustutkimussopimuksen velvoitteista ilman tutkijoitaan. (Pöyhönen, 1998)

Esimerkiksi yhden yrityksen rahoittamassa tilaustutkimushankkeessa mukana olevat tahot, joiden välillä hankkeeseen liittyvistä asioista täytyy sopia, voisivat olla tilaaja, yliopisto sekä yliopiston hankkeen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö. Kuvassa 6 on esitetty yksinkertaisen tilaustutkimushankkeen sopijatahot. Kuvan kaksikärkiset nuolet kuvaavat sopimussuhdetta, johon kukin taho on sitoutunut. Yliopisto on sopimussuhteessa sekä rahoittajaan että yliopistonhenkilöstöön. Hanketta rahoittava yritys ei ole useinkaan suorassa sopimussuhteessa yliopiston henkilökuntaan, joten yliopiston on huolehdittava, etteivät sopimuksen ehdot rahoittajan kanssa ole ristiriidassa henkilökunnan kanssa tehtyjen sopimusten ehtoihin nähden ja päinvastoin.

Kuva 6: Sopijatahot yksinkertaisessa tilaustutkimushankkeessa

Edellä esitettyssä esimerkissä sopijatahoja on ainoastaan kolme. Useimmiten tilanne ei ole aivan niin yksinkertainen. Yliopistot ovat usein mukana yhteisrahoitteisissa tutkimushankkeissa, joissa rahoittajina voi toimia useita tahoja yliopiston ohella. Esimerkiksi Tekes toimii monesti päärahoittajana tutkimushankkeissa, joissa osa rahoituksesta tulee yrityksiltä. Tällöin rahoittajien määrä kuvan 6 tilanteeseen verrattuna on moninkertainen. Lisäksi yliopisto voi haluta teettää osan tutkimustyöstä alihankkijalla, jolloin sopijatahojen määrä lisääntyy entisestään. Kuvassa 7 on esitettyinä edellä kuvattu tilanne.

Kuva 7: Sopijatahot yhteisrahoitteisessa tutkimuksessa, jossa Tekes toimii päärahoittajana ja yliopisto käyttää alihankkijaa.

Tutkimushankkeen rahoituksen saaminen Tekesiltä edellyttää, että yliopisto sitoutuu noudattamaan Tekesin rahoituksen ehtoja. Tekesin rahoituksen yleisissä ehdoissa on määräyksiä mm. tutkimuksen tulosten julkisuudesta ja tuloksiin liittyvistä oikeuksista, jotka yliopiston on huomioitava muiden rahoittajaosapuolten kanssa tehtävissä sopimuksissa. (Tekes, 2009) Mikäli yliopisto haluaa käyttää alihankkijaa tutkimustyön toteuttamiseen, on siitä syytä sopia etukäteen jo muiden tutkimushankkeen osapuolten kanssa. Yleensä tutkimushankkeen osapuolet eivät voi siirtää hankkeesta johtuvia velvoitteita ulkopuolisille, ellei sopimuksessa ole siitä määräystä. (Kiuru & Koponen, 2001)

4.4 Sopimusverkon yksittäiset sopimukset

Sopimustutkimukseen liittyvä sopimusverkko on kokonaisuus, joka koostuu useasta eri sopijatahon välisestä yksittäisestä sopimuksesta. Sopimus on

lähtökohtaisesti sitova ainoastaan sopimusosapuolten välillä (Hemmo, 2007). Sopimusverkon kaikki tahot eivät puolestaan ole sopimusosapuolina jokaisessa sopimusverkon sopimuksessa. Näin ollen on tärkeää, että sopimusverkon yksittäiset sopimukset ovat ehdoiltaan linjassa keskenään. Esimerkiksi rahoittaja ja yliopisto ovat voineet sopia keskenään tietyistä salassapitovelvoitteista tutkimusaineistoa kohtaan. Tällöin yliopiston tulee huolehtia, että myös tutkimukseen osallistuva henkilöstö sitoutuu pitämään sovitut tiedot salassa.

Tärkein yksittäinen sopimus sopimustutkimukseen liittyvässä sopimusverkossa on tutkimussopimus, joka solmitaan yliopiston sekä rahoittajatahojen kanssa. Jotta tutkimussopimuksen ehdot tulevat yliopiston tutkimukseen osallistuvaa henkilökuntaa sitoviksi, täytyy tehdä joukko yliopiston sisäisiä sopimuksia. Esimerkiksi salassapitosopimukset ja teknologiansiirtosopimukset ovat tällaisia. (Saarnilehto, 1998) Lisäksi osa tutkimustyöstä saatetaan ostaa yliopiston ulkopuolelta alihankintana. Tällöin täytyy laatia alihankintasopimus, jonka osapuolia ovat yliopisto sekä alihankkija. (Kiuru & Koponen, 2001) Myös alihankkijan on sitouduttava oman henkilöstönsä osalta tutkimussopimuksen ehtojen mukaiseen toimintaan. Tämä onnistuu alihankkijan sisäisillä sopimuksilla.

4.4.1 Tutkimussopimus

Tutkimusyhteistyö ei voi toimia osapuolten välillä, ellei osapuolten välisistä oikeuksista ja velvollisuuksista ole sovittu asianmukaisella tavalla. Tutkimussopimus on oikeudellinen keino määrätä sopimuksen osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista tutkimuksen ja sen tulosten osalta. Tutkimussopimuksen kohteena on tutkimuksen suorittaminen. Tutkimuksen

suorittaminen koostuu useasta osa-alueesta, jotka sopimuksessa on syytä määritellä.

Tutkimussopimuksen osapuolia ovat yliopisto sekä asiakas/yhteistyöyrittäjä tai yhteisö. Yrityksiä ja yhteisöjä voi samassa hankkeessa olla, tilanteesta riippuen, yksi tai useampia. Yliopisto on sopimusosapuoli siitä riippumatta, onko sopimus tehty yliopiston laitoksessa, tiedekunnassa osastossa tai keskushallinnossa. Vaikka sopimus olisi tehty esimerkiksi yliopiston laitoksen nimiin, sitoo se koko yliopistoa. Yliopisto on itsenäinen kokonaisuus ja oikeushenkilö. (Loimio, 1998)

Tutkimussopimuksien pääpaino on usein uusiin innovaatioihin ja tuotteisiin liittyvässä tutkimus- ja kehitystoiminnassa, joka tapahtuu ennen tulosten teollista hyödyntämistä ja kaupallistamista. Sopimuksissa otetaan kuitenkin, joskus tarkastikin, kantaa myös tulosten hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen. (Loimio, 1998) Vähintäänkin tutkimussopimuksessa mainitaan, että mikäli yhteistyön seurauksena syntyy kaupallistettavia innovaatioita tai uusia tuotteita, sovitaan niihin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, kun tilanne on käsillä.

Tutkimussopimuksessa tulee tarkkaan selvittää kunkin osapuolen työosuus, osapuolten muut oikeudet ja velvollisuudet toisiaan kohtaan sekä oikeudet tutkimuksen tuloksiin. (Lindroos, 1998) Sopimuksen sisältöön vaikuttaa se, minkä tyyppisestä hankkeesta on kysymys. Vaikka tutkimussopimusten ehdot voivatkin vaihdella tapauskohtaisesti paljon, ovat sovittavat asiat useimmiten samoja. Tutkimussopimuksessa sovittavista asioista on esitetty kirjallisuudessa erilaisia muistilistoja, jotka ainakin tulisi huomioida sopimusta laadittaessa. Esimerkiksi Lampolan (1998) mukaan tutkimussopimusta laadittaessa olisi syytä sopia ainakin seuraavista asioista:

- sopimuksen tausta ja tarkoitus
- sopimuksen osapuolet, intressiyhtiöt
- sopimuksessa käytettävät määritelmät
- sopimuksen kohde
- sopimuksen kesto
- tausta-aineiston määrittely
- tausta-aineistoon myönnettävät lisenssit
- oikeudet tuloksiin esim. patentit, tekijänoikeudet, liikesalaisuudet
- asiakkaan oikeus käyttää yliopiston tai sen tutkijan nimeä
- salassapito
- tulosten julkaiseminen
- oikeuksien siirtäminen yliopiston sisällä, mahdolliset rojaltimekanismit
- korvaus, laskutusmenettely, viivästyskorko
- sovitun tutkimuksen hallinto
- sopijapuolten yhteiset velvoitteet
- vahingon- ja muut korvausvastuut
- suoja-oikeustakuu
- sopimuksen purkumekanismi
- ylivoimainen este
- sopimuksen siirto ja alihankinta
- sovellettava laki
- erimielisyyksien ratkaisu, oikeuspaikka
- allekirjoitukset

Tutkimussopimuksessa pyritään määrittelemään osapuolten oikeudet ja velvollisuudet niin kattavasti, että tutkimushanke voi alkaa ja edetä ilman oikeudellisia epäselvyyksiä. Tutkimussopimusten sisältö vaikuttaa myös

muihin tutkimushankkeen toteuttamiseksi solmittujen sopimusten sisältöön ja se on sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon tärkein yksittäinen sopimus. Yliopiston on huomioitava aina muita tutkimushankkeen sopimuksia laadittaessa, etteivät uuden sopimuksen ehdot ole ristiriidassa tutkimussopimuksen kanssa.

Yleiset ehdot tutkimussopimuksessa

Tutkimussopimuksessa sovittavien asioiden määrä on huomattavan suuri. Tutkimussopimus sisältää yleensä monia sellaisia sopimuskohtia, jotka toistuvat lähes samansisältöisinä kaikissa sopimuksissa riippumatta hankkeen laajuudesta ja odotettavissa olevista tuloksista. Ylimääräisten transaktiokustannusten välttämiseksi monista asioista pyritäänkin sopimaan viittaamalla yliopiston yleisiin sopimusehtoihin. Yliopistojen yleisiin sopimusehtoihin voidaan sisällyttää määräyksiä mm. projektin organisoimisesta, maksuliikenteestä, tutkimustulosten omistussuhteista sekä hyödyntämisestä, teollisoikeuksien järjestelyistä, tulosten julkaisemisesta ja ylivoimaisesta esteestä. Yleiset ehdot ovat yliopistojen kannalta tärkeitä, sillä ne voidaan tehdä rauhassa ja huolellisesti ottaen huomioon yliopiston omat sekä sen tutkijoiden intressit. (Saarnilehto, 1998) Esimerkiksi Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa on laadittu maksullista palvelutoimintaa koskevat yleiset sopimusehdot (2003), jossa on kohta kohdalta lueteltu kattavasti osapuolten oikeudet ja velvollisuudet sekä sopimuksen soveltamisala. Ehtoja voidaan käyttää sellaisenaan tai kuten yleisten sopimusehtojen kohdassa 1.5 todetaan: ”Tutkimussopimusta tai sen mukaisia velvoitteita ei voida siirtää kolmannelle osapuolelle ilman toisen sopijapuolen kirjallista suostumusta.”

Yliopistojen yleiset ehdot ovat tutkimussopimusta täydentäviä. Niiden tarkoituksena on siis määrätä asioista, joista ei ole sovittu varsinaisissa sopimusehdoissa. Yleiset sopimusehdot voivat olla luonteeltaan erityyppisiä. Yleensä ehdoista voidaan sopia toisin tai tarkemmin varsin vapaasti, mutta joissain tapauksissa yleinen sopimusehto on luonteeltaan sellainen, ettei sen muuttamisesta voi juuri neuvotella. (Lindroos, 1998)

Esimerkiksi Lappeenrannan teknillisen yliopiston maksullisen palvelutoiminnan yleisissä sopimusehdoissa on määräys, jonka mukaan ”LTY:n taloudellinen vastuu rajoittuu kaikissa tapauksissa enintään asiakkaan tutkimussopimuksen mukaan LTY:lle suorittaman maksun määrään” (Lappeenrannan teknillinen yliopisto, 2003). Kyseisellä määräyksellä LTY rajaa vahingonkorvausvastuutaan yksittäisissä tutkimushankkeissa ennalta tiedossa olevaan summaan. Yliopiston toiminnan ja yhteiskunnallisen tehtävän kannalta määräys on perusteltu, sillä yliopiston toimintaan ei voida olettaa kuuluvan yritystoimintaan verrattavissa olevien liiketoimintariskien ottamista.

Tutkimuksessa, jonka rahoittajana toimii jokin julkisoikeudellinen taho esim. Tekes, Suomen Akatemia tai EU:n komissio noudatetaan usein monilta osin rahoittajan laatimia yleisiä sopimusehtoja. Useimmiten rahoittajan vaatimien sopimusehtojen hyväksyminen on rahoituksen saamisen kannalta välttämätöntä. Yleiset ehdot tulevat sopimuksen ehdoiksi ainoastaan silloin, kun ne on tuotu asiakkaan tietoon joko kirjallisesti tai suullisesti sopimuksen solmimisen yhteydessä. Oikeuksien turvaamiseksi kirjallinen muoto on luonnollisesti suositeltavampi. Yleiset ehdot olisi myös hyvä liittää mukaan pääsopimukseen epäselvyyksien välttämiseksi. Juridisesti viittauksen lisäksi on riittävää, että ehtojen laatija saattaa yleiset ehdot sopijapuolten saataville. (Lindroos, 1998)

4.4.2 Salassapitosopimukset

Salassapitosopimukset ovat olennainen osa tutkimushanketta ja niitä tarvitaan käytännössä koko hankkeen elinkaaren ajan. Salassapitositoumuksin halutaan suojata osapuolten hallussa olevaa tietoa ja osaamista, joka halutaan pitää organisaation sisäisenä. Tällaista tietoa on osapuolilla entuudestaan jo ennen tutkimushankkeen alkua ja hankkeen aikana sitä muodostuu lisää.

Tutkimussopimuksen osapuolet sitoutuvat salassapitoehtoihin usein tutkimussopimuksen allekirjoituksen yhteydessä. Yliopiston ja muiden tutkimussopimuksen osapuolten on pidettävä huolta, että esimerkiksi työntekijät ja alihankkijat sitoutuvat vastaavanlaiseen salassapitioon kuin tutkimussopimuksessa tai erillisessä salassapitosopimuksessa on määritetty. (Kiuru & Koponen, 2001) Vain salassapitosopimuksin voidaan varmistaa, ettei tutkimushankkeeseen liittyvissä neuvotteluissa paljastettua tietoa tai ideaa oteta luvattomasti käyttöön.

Tutkimushankkeen ensimmäisen salassapitosopimuksen solmiminen tulisi kytkeä aina jo neuvottelujen aloittamiseen. Ennen neuvottelua solmittavan salassapito sitoumuksen tarkoituksena on turvata osapuolten väliset tehokkaat neuvottelut. Salassapitosopimuksessa sitoudutaan pitämään neuvotteluissa paljastettu luottamuksellinen tieto salassa ulkopuolisilta sekä olemaan käyttämättä kyseistä tietoa tiedonsaajan omassa toiminnassa ilman tiedonluovuttajan lupaa. (Vapaavuori, 2005) Mikäli neuvotteluvaihe tuottaa toivotun tuloksen ja päästään yhteisymmärrykseen tutkimushankkeen käynnistämisestä, täytyy salassapidon jatkumisesta sopia tarkemmin. Tässä vaiheessa salassapitomääräykset otetaan usein osaksi tutkimussopimusta. (Kiuru & Koponen, 2001)

Tutkimushankkeen salassapitovelvollisuuden rajat voidaan määritellä joko tutkimussopimuksen ehdoissa tai erillisessä salassapitosopimuksessa. Salassapitoehdoissa on käytännön kannalta erittäin tärkeää määritellä tarkasti, mitkä asiat kuuluvat salassapidon piiriin. Tämän lisäksi olisi hyvä laatia ohjeistoa siitä, millä tavoin salassapitovelvollisuutta toteutetaan. Sopimuksessa voidaan esimerkiksi edellyttää tiettyä asiakirjojen merkitsemis- ja säilytystapaa. Nimenomaiset sopimusehdot antavat salassapitovelvollisuudelle konkreettisen sisällön ja lisäksi muistuttavat osapuolia sen keskeisestä merkityksestä. (Vapaavuori, 2005)

Salassapitosopimuksen ehdoissa tulee myös määritellä, mitä seuraamuksia ehtojen noudattamatta jättäminen tuo mukanaan. Sopimusrikkomukseen syyllistynyt osapuoli voi joutua maksamaan vahingonkorvausta ja/tai sopimussakkoa vahinkoa kärsineelle osapuolelle. Myös sopimuksen purkaminen on mahdollista, jos sopimusrikkomus on ollut niin merkittävä, ettei osapuolten välillä ole enää tutkimushankkeen edellyttämää luottamusta. (Vapaavuori, 2005)

Monesti salassa pidettävä tieto on luonteeltaan sellaista, että tietovuodosta aiheutuneen vahingon määrä on vaikeaa arvioida. Tällöin myös vahingonkorvaussumman määrittely on hankalaa. Varsin usein käytetäänkin ennalta määrättyä sopimussakkoa, joka lankeaa sopimusta rikkoneen osapuolen maksettavaksi. (Kiuru & Koponen, 2001)

4.4.3 Alihankintasopimus

Alihankintasopimus solmitaan alihankinnan tilaajan sekä alihankinnan suorittajan välillä. Sopimusta laadittaessa on tilaajan erityisesti otettava huomioon, etteivät sen omat velvoitteet muita tutkimushankkeen

sopimuskumppaneita kohtaan jää suorittamatta alihankintasopimuksen ehtojen vuoksi. Alihankintasopimukseen saatetaankin sisällyttää ehtoja, joissa yksinkertaisuuden vuoksi viitataan varsinaisen tutkimussopimuksen ehtoihin yksilöimättä niitä tarkemmin. (Vuorinen, 2003)

Alihankintasopimuksessa tulee sopia alihankinnan suorittamisen aikataulusta. Alihankinnan aikataulu tulisi sovittaa yhteen varsinaisen tutkimushankkeen työaikataulun kanssa. Tilaajan on huomioitava, että alihankintasuorituksen jälkeen tälle jää riittävästi aikaa hoitaa omat suoritteensa tutkimuksen kokonaisuutta ajatellen. (Kiuru & Koponen, 2001)

Alihankinnassa tapahtuva virhe tai viivästys voi johtaa siihen, että alihankinnan tilaajan omat velvoitteet jäävät täyttämättä määräajassa ja tälle syntyy vahingonkorvausvastuu varsinaisen tutkimussopimuksen muita osapuolia kohtaan. Tilaajan kannalta onkin tärkeää sopia, että vastuu kysymykset sekä mahdollisen vahingonkorvauksen tai sopimussakon suuruus ovat samalla tasolla sekä alihankintasopimuksessa että tutkimussopimuksessa. Alihankinnan myöhästyminen ei siis oikeuta tilaajaa myöhästymään oman sopimuksensa mukaisesta aikataulusta. (Harjunen, 2001)

Alihankintasopimuksessa tulee huomioida, että oikeudet alihankintatyön tuloksiin ja tausta-aineistoon täytyy siirtää tilaajalle siinä laajuudessa kuin varsinaisessa tutkimussopimuksessa on sanottu. Tämän lisäksi alihankintasopimuksessa täytyy varmistaa, että tilaajalla on oikeus siirtää haltuunsa tulleet oikeudet edelleen hankkeen muiden osapuolten käyttöön. Alihankkijalle voidaan siirtää oikeuksia ainoastaan siinä laajuudessa kuin tutkimussopimuksessa on sovittu. Alihankinnan tilaaja ja alihankkija voivat sopia esimerkiksi tulosaineiston ristiin lisensoinnista. Tämä vaatii kuitenkin,

että varsinaisessa tutkimussopimuksessa on maininta asiasta. Tilaaja ei voi siirtää omia tulosaineisto-oikeuksiaan laajempia oikeuksia alihankkijalle ilman hankkeen muiden osapuolten suostumusta. (Kiuru & Koponen, 2001)

Tärkeä osa alihankinnasta sovittaessa on salassapitoasiat. Alihankkijalle voi siirtyä tutkimushankkeen osapuolten välistä luottamuksellista tietoa, joka on hankkeen osapuolten välisin salassapitosopimuksin määritelty salaiseksi. Tällainen tiedon salassapidosta on syytä sopia myös alihankkijaa sitovasti. Salassapitoehdot voidaan ottaa alihankintasopimuksen yhteyteen tai salassapitosopimus voidaan laatia omana erillisenä sopimuksena.

4.4.4 Oikeuksiensiirtosopimukset

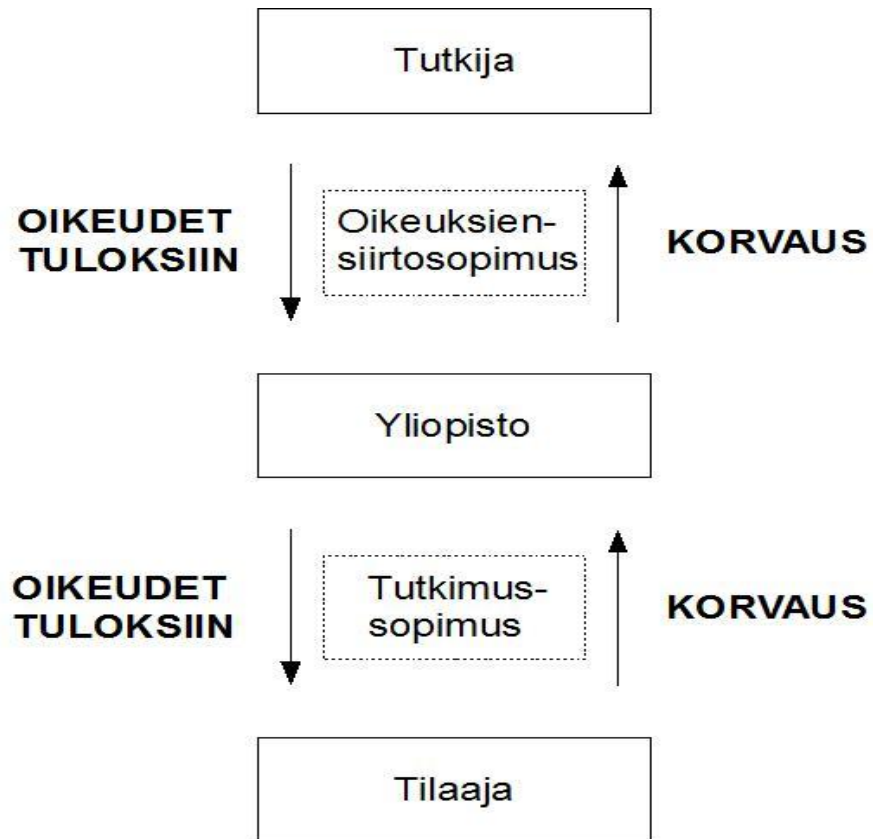
Oikeuksiensiirtosopimusta käytetään tutkimushankkeeseen osallistuvan henkilöstön immateriaalioikeuksien siirtoon jollekin toiselle taholle, esimerkiksi työnantajalle. Sopimustutkimushankkeessa käytäntönä on, että tutkimuksen toteuttavat tutkijat allekirjoittavat ennen tutkimustyön aloittamista oikeuksiensiirtosopimuksen, jossa tietyt tutkimuksessa syntyvät oikeudet siirtyvät yliopiston haltuun, joka voi puolestaan siirtää ne edelleen muiden tutkimushankkeen osapuolten haltuun. Varsinainen tutkimussopimus sisältää oikeuksiensiirtoa koskevia ehtoja. Nämä määrittävät suurelta osin myös tutkimushankkeessa käytettävien oikeuksiensiirtosopimusten ehdot, etenkin siirron kohteena olevien oikeuksien laajuuden osalta. (Lampola, 1998)

Oikeuksiensiirtosopimuksessa sovitaan oikeuksien siirtymisen lisäksi siitä, millä ehdoilla oikeudet siirtyvät. Korkeakoulueksintölain mukaan tutkijalle kuuluu kohtuullinen korvaus tekemästään keksinnöstä, joten ainakin patentoitavan keksinnön ollessa kyseessä, tulee tutkijan saada oikeuksien

siirtoa vastaan normaalin palkan lisäksi maksettava korvaus.(Työsuhdekeksintölaki 9§) Tutkijan saama korvaus voidaan sopia määriteltäväksi myös myöhemmin, kun oikeuksien taloudellinen luonne on paremmin selvillä. (Bruun & Välimäki, 2007)

Oikeuksiensiiirtosopimuksessa on määritelty, mitä oikeuksia tullaan siirtämään ja minkälaista korvausta vastaan. Huomion arvoista on, kuinka laajaa oikeuksien siirtoa tutkimussopimus edellyttää. Oikeuksiensiiirtosopimuksessa määrätään, siirtääkö tutkija tekijänoikeudet ja/tai teollisoikeudet ja siirtyvätkö muunteluoikeudet. Lisäksi täytyy määritellä täytyykö tutkijan luovuttaa käyttö- ja/tai hyödyntämisoikeus tulosaineistoon. Tämän lisäksi on hyvä sopia, missä vaiheessa oikeudet voidaan palauttaa tutkijalle, esimerkiksi siinä tapauksessa, että yliopisto tai muut tutkimushankkeen osapuolet eivät hyödynnä tutkimuksessa syntyneitä keksintöitä. (Kiuru & Koponen, 2001)

Kuvasta 8 voidaan havaita, kuinka oikeudet tutkimustuloksiin ja toisaalta oikeuksista maksettava korvaus voivat siirtyä sopimustutkimukseen liittyvässä sopimusverkossa tilaustutkimustapauksessa. Tässä tapauksessa tutkija siirtää oikeutensa tutkimustuloksiin yliopistolle oikeuksiensiiirtosopimuksella. Yliopisto puolestaan maksaa tutkijalle korvauksen oikeuksien siirrosta. Yliopisto siirtää oikeudet eteenpäin tilaajalle tutkimussopimuksen mukaisesti, joka maksaa yliopistolle korvauksen niistä.

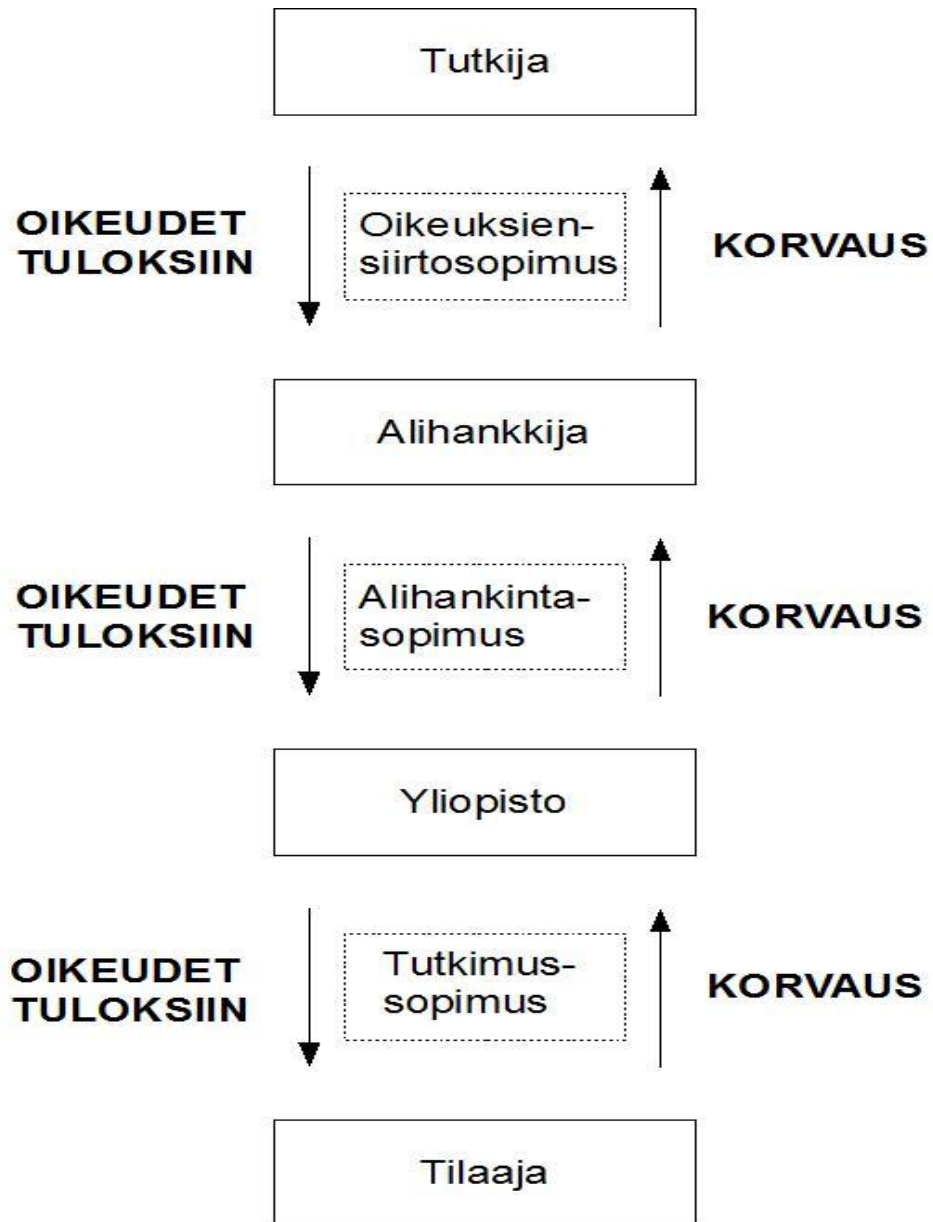

Kuva 8 Oikeuksien siirtyminen tilaustutkimuksessa

Silloin, kun tutkimukseen osallistuu yliopiston ulkopuolisia tutkijoita, esimerkiksi hankkeen toisen osapuolen henkilöstöä, tulisi heidän allekirjoittaa niin ikään oikeuksien siirtosopimukset. Sopimuksissa oikeudet tulisi siirtää vaikkapa heidän työnantajansa haltuun. Mikäli tutkimushankkeessa käytetään alihankkijaa, myös tämän henkilöstön on syytä allekirjoittaa oikeuksien siirtosopimus, jossa oikeudet siirretään joko alihankkijalle, joka siirtää ne eteenpäin tilaajalle tai suoraan alihankinnan tilaajalle.

Kuvassa 9 on esitetty, kuinka oikeudet tutkimustuloksiin ja toisaalta oikeuksista maksettava korvaus voivat siirtyä sopimustutkimukseen liittyvässä sopimusverkossa tilaustutkimustapauksessa, kun yliopisto käyttää

alihankkijaa. Tutkija on tässä tapauksessa tehnyt oikeuksiensiihtosopimuksen työnantajansa kanssa, joka toimii alihankkijana. Alihankkija maksaa tutkijalle korvauksen siirtävistä oikeuksista ja siirtää oikeudet edelleen yliopistolle alihankintasopimukseen sisältyvien oikeuksien siirtymistä koskevien ehtojen perusteella. Yliopisto maksaa korvauksen haltuunsa siirtyneistä oikeuksista alihankkijalle sekä siirtää oikeudet edelleen tilaajalle tutkimussopimuksen oikeuksien siirtymistä koskevien ehtojen nojalla. Tilaaja maksaa lopulta yliopistolle tutkimussopimukseen perustuvan korvauksen haltuunsa siirtyneistä oikeuksista.

Kuva 9 oikeuksien siirtyminen tilaustutkimuksessa, kun käytetään alihankkijaa

Ennen korkeakoulueksintölain voimaan astumista 1.1.2007 yliopistotutkimuksen tuloksia koskevat immateriaalioikeudet kuuluivat tavallisesti yliopistotutkijalle itselleen ilman erillistä sopimusta. Oikeuksiensuunnittelu oli tuolloin yliopiston kannalta ainoa keino

varmistaa immateriaalioikeuksien siirtyminen itselleen niiden edelleen luovuttamista varten tutkimushankkeen muille osapuolille. Korkeakoulukeksintölain myötä yliopistot saivat oikeuden lunastaa tietyn edellytyksin oikeudet patentoitavissa olevaan keksintöön, joka on syntynyt sopimustutkimushankkeen yhteydessä. (Bruun & Välimäki, 2007) Alihankkijan osalta tilanne on ollut siinä mielessä eri jo pitkään, että alihankkijan ollessa jokin muu taho kuin korkeakoulu, sovelletaan sen tutkijoihin työsuhdekeksintölakia.

Korkeakoulukeksintölain mukanaan tuoma lunastusoikeus ei usein ole yliopiston kannalta riittävän laaja ja näin ollen oikeuksiensiirtosopimusten laatimiselta ei välttyä. Laki sisältää myös pakottavia oikeuksiensiirtoa koskevia säädöksiä mm. tutkijalle keksinnöstä myönnettävän kohtuullisen korvauksen osalta, jotka sopimusta laadittaessa on huomioitava. Yliopistoissa käytetään useimmiten vakiosopimuksia ja yleisiä sopimusehtoja, jotka on laadittu tietynlaisia tutkimushankkeita silmällä pitäen.

5. Yhteenveto ja johtopäätökset

Yliopiston rooli yhtenä toimijana tutkimus- ja kehitystoiminnan sektorissa on monipuolistunut viime vuosikymmenten aikana. Yliopistot ovat yhä enenevässä määrin mukana sopimustutkimusprojekteissa, joissa on tarkoituksena luoda kaupallisesti hyödynnettäviä tuloksia. Yliopistojen rahoituksen uudelleen järjestelyn tarpeella on ollut vaikutusta tutkimustoiminnan kaupallistumiseen ja nykyään monien yliopistojen talous on tullut riippuvaiseksi tutkimusprojektien tuomasta yksityisestä kilpailusta rahasta. (Bruun & Välimäki 2007)

Yliopistotutkimuksen muutoksen myötä myös siihen liittyvään lainsäädäntöön on kohdistunut muospaineita, joihin on osaltaan pyritty vastaamaan säätämällä vuoden 2007 alussa voimaan astunut korkeakoulukeksintölaki. Korkeakoulukeksintölaki tuo yliopistolle velvollisuuksia, jotka asettavat haasteita yliopiston hallinnolle. Yliopiston on huolehdittava, että sopimustutkimuksessa tehtävät sopimukset huomioivat lain vaatimukset. Lisäksi yliopiston rooliin kuuluu huolehtia, etteivät sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon yksittäiset sopimukset ole ristiriidassa keskenään.

Laki on pakottanut yliopistot miettimään uudelleen omaa innovaatiostrategiaansa, jolla voi olla merkittäviäkin positiivisia vaikutuksia mm. keksintöjen tehokkaampaan tunnistamiseen ja ammattimaisempaan kaupallistamiseen. Korkeakoulukeksintölaista johtuvien velvoitteiden vuoksi yliopistojen on syytä kiinnittää huomiota sisäisiin toimintatapoihin. Tämä on tärkeää siksi, että kaikki saapuneet keksintöilmoitukset tulevat arvioiduksi tarvittavalla asiantuntemuksella riittävän ajoissa.

Hyvä esimerkki yliopiston kannalta haasteellisesta korkeakoulukeksintölain tuomasta velvollisuudesta on vastailmoitusvelvollisuus tutkijan tekemään keksintöilmoitukseen. Yliopiston tulee antaa vastailmoitus kahden kuukauden kuluessa keksintöilmoituksesta, tai muutoin yliopisto menettää mahdolliset oikeutensa syntyneeseen keksintöön. Kahden kuukauden ehdoton määräaika on yliopiston kannalta melko lyhyt johtuen siitä, että sen pituuteen on vaikuttanut tarve turvata keksijän oikeus ja välttää keksinnön hyödyntämisen pitkittymistä. (HE 259/2004) Yliopiston vastailmoitusvelvollisuuteen ja etenkin laissa säädettyyn kahden kuukauden määräaikaan liittyy suuri riski. Oikeuksien menetys voi olla yliopistolle todella

merkityksellistä, etenkin jos yliopisto on sitoutunut siirtämään itse oikeudet eteenpäin jollekin kolmannelle taholle.

Korkeakoulukeksintölain myötä tulleen yliopistohenkilöstöä koskevan keksintöilmoitusvelvollisuuden tarkoitus on lain tavoitteiden mukaan lisätä keksintöjen tunnistamista ja kaupallista hyödyntämistä (HE 259/2004). Ennen lain voimaan astumista yliopistotutkijalla ei ole ollut velvollisuutta tehdä keksintöilmoitusta esimerkiksi avoimessa tutkimuksessa syntyneestä keksinnöstä lainkaan. Ilmoitusvelvollisuus voi hyvinkin tuoda esiin kaupallisesti hyödynnettäviä keksintöjä, jotka muussa tapauksessa olisivat jääneet ainoastaan keksijän tietoon ja mikäli tämä ei olisi nähnyt keksinnössä potentiaalia, olisi se jäänyt täysin hyödyntämättä.

Korkeakoulukeksintölain toimivuuden ja yliopiston kannalta on tärkeää, että lain soveltamisalaan kuuluvat yliopiston työntekijät ovat tietoisia lain tuomasta keksintöilmoitusvelvollisuudesta. Yliopiston onkin syytä tiedottaa lain tuomista velvollisuuksista tutkijoilleen, jotta nämä tietävät, kuinka keksinnön syntyessä tulee toimia. Muutoin lain tarkoitus ei käytännön tasolla toteudu ja osa syntyneistä keksinnöistä jää laista huolimatta ilmoittamatta yliopistolle. Tämän seurauksena ne voivat myös jäädä kokonaan kaupallisesti hyödyntämättä, millä voi olla pitkällä aikavälillä kansantaloudellisia vaikutuksia.

Korkeakoulukeksintölain voidaan katsoa tasa-arvoistavan eri organisaatioissa työskentelevien tutkijoiden välistä asemaa. Sopimustutkimus ja etenkin tilaustutkimus on yliopiston kannalta samanlaista liiketoimintaa kuin esimerkiksi yksityisten tutkimuslaitosten harjoittama tutkimus. Aikaisemmin sopimustutkimuksessa työskennellyt yliopiston henkilöstö oli kuitenkin rajattu korkeakoulukeksintölain

ulkopuolelle, eikä sitä korvaavaa erityislainsäädäntöä ollut. Heihin sovellettiin patenttilakia, jonka perusteella keksijällä on oikeus hyödyntää tekemäänsä keksintöä parhaaksi katsomallaan tavalla. Vastaavassa tutkimuksessa yksityisessä tutkimuslaitoksessa työskentelevään tutkijaan sovellettiin työsuhdekeksintölakia, jonka perusteella työnantajalla on tietyin edellytyksin oikeus lunastaa syntyneen keksinnön oikeudet itselleen. Nykyään korkeakoulukeksintölain voimaan astuttua yliopistotutkijaan sovelletaan työsuhdekeksintölain kanssa samansuuntaista korkeakoulukeksintölakia, jolloin tutkijat työskentelevät lainsäädännöllisesti tarkasteltuna yhdenmukaisemmassa ja tasavertaisemmassa tilanteessa työnantajasta riippumatta.

Lakitasolle otetut pelisäännöt luovat läpinäkyvyyttä keksintöjen kaupallistamiseen ja suojaamiseen liittyvään prosessiin. Tämän voidaan ajatella lisäävän tutkimushankkeiden osapuolten välistä luottamusta. Esimerkiksi tutkijan voi olla helpompi luottaa yliopistohallinnon toimivuuteen, kun keksintöilmoituksen käsittelylle on säädetty laissa määräajat.

Sopimustutkimushankkeissa sovitaan varsin usein tutkimuksen tausta-aineiston sekä tulosten salassapidosta. Samansisältöisen salassapitosopimuksen allekirjoittavat tutkimussopimuksen osapuolten edustajien lisäksi tutkimuksessa mukana oleva yliopiston ja muiden tutkimushankkeeseen osallistuvien tahojen henkilöstö. Salassapitosopimukset ovat osaltaan ristiriidassa yliopiston perinteisen roolin kanssa vapaan tiedon tuottajana. Sopimustutkimushankkeeseen liittyvien salassapitosopimusten laajuutta olisikin syytä miettiä yleisesti. Liian tiukat salassapitovelvoitteet voivat johtaa tarpeettomasti sellaisen tiedon salaamiseen, joka yhtä hyvin, tutkimushankkeen osapuolten edut huomioiden, voisi olla vapaassa levityksessä. Liiallinen tiedon salaaminen

voi johtaa pitkällä aika välillä siihen, että kehitys tietyillä tutkimusaloilla hidastuu.

Yliopiston rooli sopimustutkimukseen liittyvän sopimusverkon keskiössä johtaa käytännössä siihen, että se on mukana sopimusosapuolena useimmissa sopimusverkon yksittäisistä sopimuksista. Yliopistolle koituu sopimusten laatimisesta myös merkittäviä kustannuksia. Korkeakoulukeksintölaki voi joltain osin vähentää sovittavien asioiden määrää ja näin ollen pienentää yliopiston transaktiokustannuksia, mikäli osapuolet ovat tyytyväisiä lain indispositiivisiin säädöksiin esimerkiksi keksinnön oikeuksien siirtymisen osalta. Todennäköistä kuitenkin on, että yliopistojen sopimiseen liittyvät kustannukset ovat päinvastoin kasvaneet hetkellisesti korkeakoulukeksintölain myötä, kun ennen lakia voimassa ollut sopimuspolitiikka on jouduttu päivittämään uuden lain vaatimukset täyttäväksi.

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Bruun, N. & Välimäki, M. 2007. Korkeakoulukeksinnöt – Uuden lain tavoitteet, tulkinta ja käytännön soveltaminen Helsinki: Oy Nordprint Ab.

Boatright, J. 2002. Contractors as Stakeholders: Reconciling Stakeholder Theory with the Nexus-of Contracts Firm. Journal of Banking and Finance. Sivut 1837 – 1852 Vol 26 n:o 9.

Cheffins, B. R. 1997. Company Law: Theory, Structure and Operation. Oxford: Clarendon Press.

Grönlund, T. 2008. Lappeenrannan teknillisen yliopiston innovaatiostrategia.

Haarman, P. 2001. Immateriaalioikeuden oppikirja. Helsinki: Kauppakaari

Haarman, P. 2006. Immateriaalioikeus. Helsinki: Talentum

Harjunen, U. 2001. Alihankkijan ja päämiehen välinen vastuunjako. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Heinonen, K. & Baltscheffsky, A. 2005. Keksijän opas – keksinnöstä patentiksi. Helsinki: Edita

Hemmo, M. 2007. Sopimusoikeus 1. 2. painos. Helsinki: Talentum.

Hämäläinen, T. 2006. Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä yhteiskuntaa, kansallisen ennakoitiverkoston näkemyksiä Suomen tulevaisuudesta. Sitra

Hölttä, S. 1996. Yliopiston vaikuttavuus – vaikuttavuuden tutkimuksesta korkeakoulujen vaikuttavuuden arviointiin. Teoksessa: Liljander J - P. (toim.). Eri-laistuva Korkeakoulutus. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

International Institute for management Development (IMD) - World Competitiveness Yearbook 2009. 2009.

Jatkola & al. 2003. Yhteisrahoitustyöryhmä. Työryhmämuistioita, 19/2003. Valtiovarainministeriö. Helsinki: Edita

Kivi-Koskinen, T. 2001. Teollisoikeudet pienen ja keskisuuren yrityksen kilpailukeinona. Helsinki: Tekes

Kivikoskinen, T. 2002. Työsuhdekeksinnöt. Helsinki: Kauppakaari

Koski, H.& al. 2001. Uuden talouden loppu? Taloustieto. Helsinki

Lampola, M. 2002. Yliopistotutkimuksen kaupallinen hyödyntäminen – Oikeudellinen arviointi. Sitran raportteja 21. Kuopio: Kevama Oy.

Lampola, M. 1998 Lampola Markku. Tutkimussopimuksessa sovittavat asiat. Teoksessa: Saarnilehto, A. & Edelman, T. (toim.) Tutkimussopimus. Juva: WSLT.

Lindroos, V. 1998. Valtion tutkimuslaitoksiin liittyviä erityiskysymyksiä. Teoksessa: Saarnilehto, A. & Edelman, T. (toim.) Tutkimussopimus. Juva: WSLT.

Loimio, S. 1998. Tutkimussopimus käytännön näkökulmasta. Teoksessa: Saarnilehto, A. & Edelman, T. (toim.) Tutkimussopimus. Juva: WSLT.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 2007. Rehtorin päätös. Dnro 499/112/2007.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto. 2003. LTY:n maksullisen palvelutoiminnan yleiset sopimusehdot.

Monotti, A. & Ricketson, S. 2003. Universities and Intellectual property – Ownership and Exploitation. Oxford New York: Oxford University Press.

Oesch, R. ja Pihlajamaa, H. 2003. Patenttioikeus, keksintöjen suoja. Helsinki: Talentum

Opetusministeriö. 1999. Opetusministeriön kirje 25.11.1999 Dnro 59/500/99

Pöyhönen, J. 1998. Tutkimussopimuksen osapuolet ja korkeakoulun vastuu. Teoksessa: Saarnilehto, A. & Edelman, T. (toim.) Tutkimussopimus. Juva: WSLT.

Saarnilehto, A. 1998. Sopimusoikeutta tutkijoille. Teoksessa: Saarnilehto, A. & Edelman, T. (toim.) Tutkimussopimus. Juva: WSLT.

Schwab, K. & al. 2009. World Economic Forum - The Global Competitiveness Report 2009 – 2010. Sveitsi: SRO-Kundig

Sotarauta, M. Ståhle, P. 2002. Alueellisen innovaatiotoiminnan tila, merkitys ja kehityshaasteet Suomessa. Esiselvitys. Tulevaisuusvaliokunta, Teknologian arviointeja 13. Eduskunnan kanslian julkaisu 8/2002. Helsinki.

Timonen, P. 1997. Määräysvalta, hinta ja markkinavoima - julkisesti noteeratun yrityksen määräysvallan siirtymisen oikeudellinen sääntely. Helsinki: Talentum.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2001

Valtion tiede- ja teknologianeuvosto. 2003. Osaaminen, innovaatiot ja kansainvälistyminen. Tiede- ja teknologianeuvoston julkaisuja. Helsinki.

Valtion tiede- ja teknologianeuvosto. 2006. linjaraportti: Tiede, teknologia, innovaatiot. Tiede- ja teknologianeuvoston julkaisuja. Helsinki.

Valtion tiede- ja teknologianeuvosto. 2008. Linjaus 2008. Tiede- ja teknologianeuvoston julkaisuja. Helsinki.

Vapaavuori, T. 2005. Yrityssalaisuudet ja salassapitosopimukset. Helsinki: Talentum.

Vuorinen, J. 2003. Alihankinta ja sopimusvastuu. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Internet-lähteet

Lindqvist & al. 1998. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1998, 9. Tutkijoiden immateriaalioikeuksia käsittelevän työryhmän muistio. Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1998/liitteet/immateriaalioikeudet_tr9_98.pdf?lang=

Suomen Akatemia, 2009 saatavissa: <http://www.aka.fi/fi/A/Tutkijalle/Rahoituksen-kaytto/Tulosten-hyodyntaminen>

Tekes. 2010. Rahoituksen yleiset ehdot - Tutkimusrahoitus valtion virastoille ja laitoksille 1.1.2010. Saatavissa: http://www.tekes.fi/fi/gateway/PTARGS_0_201_318_500_1376_43/http%3B/tekes-ali1%3B7087/publishedcontent/publish/fi_content/content_pages/rahoitus_ja_palvelut/hakeminen_ja_raportointi/rahoituksen_yleiset_ehdot/yleiset_ehdot_valtio_01012010.pdf

LIITTEET

**Liite 1 Laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin
19.5.2006/369**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan suomalaisten korkeakoulujen palveluksessa olevien henkilöiden palvelussuhteessaan tekemiin, Suomessa patentilla suojattavissa oleviin keksintöihin.

Tätä lakia sovelletaan myös Suomen Akatemian tutkimusvirassa olevien henkilöiden suomalaisissa korkeakouluissa tekemiin, Suomessa patentilla suojattavissa oleviin keksintöihin.

Jos korkeakoulu ottaa tämän lain nojalla itselleen sellaisen oikeuden keksintöön, että se rajoittaa keksijän oikeutta hakea siihen patenttia, pidetään keksintöä Suomessa patentilla suojattavissa olevana keksintönä, jollei korkeakoulu esitä todennäköisiä syitä, joiden mukaan patentin myöntämiselle olisi esteitä.

2 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää suomalaisissa korkeakouluissa syntyneiden keksintöjen tunnistamista, suojaamista ja hyödyntämistä keksijän, korkeakoulujen ja yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *korkeakouluilla* yliopistolain (645/1997) 1 §:ssä mainittuja yliopistoja, puolustusvoimista annetun lain (402/1974) 4 §:ssä mainittua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammattikorkeakoululaissa (351/2003) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja sekä korkeakoulujen alaisia tai yhteisiä erillislaitoksia;

2) *avoimella tutkimuksella* tutkimusta, joka

a) tehdään palvelussuhteessa korkeakoulujen tutkimustehtävien täyttämiseksi ilman korkeakoulujen ulkopuolista rahoitusta ja ilman, että tutkimukseen osallistuu korkeakoulujen ulkopuolisia sopimus Kumppaneita;

b) toteutetaan ulkopuolisen tahon rahoittamana, mutta johon ei sisälly muita kuin tulosten julkaisemista koskevia määräyksiä; tai

c) täyttäisi sopimustutkimuksen edellytykset, mutta josta korkeakoulu ja tutkimusyhteistyökumppani ovat ennen tutkimuksen alkua nimenomaisesti sopineet, että tutkimus on avointa tutkimusta;

3) *sopimustutkimuksella*

a) tutkimusta, joka on valtion maksuperustelain (150/1992) mukaista maksullista palvelutoimintaa; tai

b) muuta kuin edellä 2 kohdassa tai tämän kohdan a-alakohdassa tarkoitettua tutkimusta, jossa on mukana ainakin yksi korkeakoulujen ulkopuolinen taho joko osatutkimuksen tekijänä, rahoittajana tai muuna osallistujana ja johon liittyy tutkimuksen tuloksia tai sen toteuttamistapaa koskevia velvollisuuksia;

4) *muissa tilanteissa syntyneellä keksinnöllä* tämän lain soveltamisalaan kuuluvaa keksintöä, joka on syntynyt muuten kuin edellä 2 tai 3 kohdassa tarkoitetussa tutkimuksessa.

L puolustusvoimista 402/1974 on kumottu L:lla puolustusvoimista 551/2007 ja L:lla Maanpuolustuskorkeakoulusta 1121/2008. YliopistoL 645/1997 on kumottu L:lla yliopistolain voimaannpanosta 559/2009. Ks. yliopistolaki 558/2009.

4 §

Oikeus keksintöön

Tämän lain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön tekijällä on sama oikeus keksintöönsä kuin muulla keksijällä, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Tämän lain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön tekijällä on oikeus tulla tunnustetuksi keksijänä.

5 §

Keksintöilmoitus

Keksijän on viipymättä tehtävä korkeakoululle keksintöilmoitus, kun hän on tehnyt tämän lain soveltamisalaan kuuluvan keksinnön. Keksintöilmoitus on tehtävä kirjallisesti, ja keksijän on siinä ilmoitettava käsityksensä siitä, onko keksintö syntynyt avoimessa tai sopimustutkimuksessa taikka muussa tilanteessa. Jos keksinnöllä on useampia keksijöitä, on keksijöiden tehtävä yhteinen keksintöilmoitus.

Keksintöilmoituksen on sisällettävä riittävät tiedot keksinnöstä, jotta korkeakoulu voi arvioida keksinnön, ja tiedot kaikista keksijöistä. Keksijän on lisäksi annettava pyynnöstä korkeakoululle muita tarpeellisia tietoja keksinnöstä.

Korkeakoulun on annettava keksijälle kirjallinen ilmoitus tämän lain korkeakoululle sallimista toimenpiteistä ilman aiheetonta viivästystä ja viimeistään kahden kuukauden kuluttua siitä, kun korkeakoulu on saanut riittävät tiedot sisältävän keksintöilmoituksen. Ilmoituksessa on myös mainittava, yhtyykö korkeakoulu keksijän käsitykseen siitä, onko keksintö syntynyt avoimessa tai sopimustutkimuksessa taikka muussa tilanteessa. Jos keksijän tekemä keksintöilmoitus ei täytä 1 ja 2 momentin mukaisia edellytyksiä, on korkeakoulun viipymättä ilmoitettava kirjallisesti keksijälle puutteesta.

6 §

Korkeakoulun oikeus keksintöön avoimessa tutkimuksessa

Korkeakoulu voi ottaa itselleen oikeudet avoimessa tutkimuksessa syntyneeseen keksintöön, jos keksijä ei ole kuuden kuukauden kuluessa 5 §:n 1 momentin mukaisesta ilmoituksesta julkaissut keksintöä tai ilmoittanut halukkuuttaan itse hyödyntää keksintöään. Ilmoitus oikeuksien ottamisesta on tehtävä kirjallisesti, ja korkeakoulun on ennen ilmoituksen antamista tiedusteltava keksijältä, aikooko tämä hyödyntää keksintöään itse.

Jos korkeakoulu jättää 5 §:n 3 momentin mukaisen ilmoituksen antamatta määräajassa, on korkeakoulun katsottava luopuneen tämän pykälän mukaisesta toissijaisesta oikeudesta keksintöön.

7 §

Korkeakoulun oikeus keksintöön sopimustutkimuksessa

Korkeakoululla on oikeus ottaa itselleen oikeudet sopimustutkimuksessa syntyviin keksintöihin kuuden kuukauden kuluessa 5 §:n 1 momentin mukaisesta ilmoituksesta. Ilmoitus oikeuksien ottamisesta on tehtävä kirjallisesti.

Jos korkeakoulu jättää 5 §:n 3 momentin mukaisen ilmoituksen antamatta määräajassa, on korkeakoulun katsottava luopuneen tämän pykälän mukaisesta oikeudesta keksintöön.

Kun korkeakoulu on tämän pykälän nojalla ottanut itselleen oikeudet keksintöön, keksijän on korkeakoulun vaatimuksesta viipymättä allekirjoitettava keksintöä koskeva siirtokirja sekä muut tarvittavat asiakirjat.

8 §

Korkeakoulun oikeudet keksintöön muissa tilanteissa

Korkeakoululla on etuoikeus neuvotella keksijän kanssa keksintöön kohdistuvista oikeuksista, jos tämän lain soveltamisalaan kuuluva keksintö on syntynyt 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

Jos 1 momentissa tarkoitettu keksintö on korkeakoulun toiminnan kannalta tarpeellinen, on korkeakoululla 1 momentissa mainitun etuoikeuden lisäksi oikeus saada kohtuullista korvausta vastaan käyttöoikeus keksintöön.

9 §

Korvaukset

Kun korkeakoulu on 6–8 §:ssä tarkoitetulla tavalla ottanut oikeudet tässä laissa tarkoitettuun keksintöön, keksijällä on oikeus saada keksinnöstä kohtuullinen korvaus. Ennen keksinnön syntymistä laadittu sopimusehto, jolla keksijä luopuu oikeudestaan kohtuulliseen korvaukseen, on mitätön.

Korvauksen suuruutta laskettaessa on otettava huomioon keksinnön syntyyn vaikuttaneet olosuhteet sekä korkeakoulun keksinnöstä saamat tuotot.

Korkeakoulun on annettava keksijälle korvauksen määrittämiseksi tarvittavat tiedot.

10 §

Korvauksen sovittelu ja korvauksen vanhentuminen

Sen estämättä, mitä sopimuksella, päätöksellä tai tuomiolla on määrätty 9 §:ssä tarkoitetusta korvauksesta, oikeus voi määrätä korvauksesta toisin, mikäli olennaisesti muuttuneet olosuhteet antavat siihen aiheita. Keksijää ei kuitenkaan voida velvoittaa palauttamaan jo suoritettua korvausta.

Tässä laissa tarkoitettuun keksintöön perustuvasta oikeudesta tehdyn sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929) säädetään.

Jollei korvauskannetta ole pantu vireille kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun korkeakoulu on ilmoittanut ottavansa oikeuden keksintöön, kanneoikeus on menetetty. Jos keksintöön on haettu patenttia, kanne voidaan kuitenkin aina panna vireille vuoden kuluessa patentin myöntämisestä.

11 §

Tutkimustulosten julkistaminen

Jollei toisin sovita, ei keksijä saa julkistaa tutkimustuloksia keksinnön suojaamisen tai muun hyödyntämisen vaarantavalla tavalla, jos korkeakoulu voi 7 §:n mukaisesti ottaa itselleen oikeudet keksintöön. Ennen kuin 7 §:n 1 momentissa säädetty määräaika on päättynyt, keksijä ei saa jättää sopimustutkimuksessa syntynyttä keksintöä koskevaa patenttihakemusta tai muuten määrätä keksinnöstä, ellei korkeakoulu kirjallisesti ilmoita keksijälle, että korkeakoulu ei tule ottamaan oikeuksia keksintöön tai anna keksijälle lupaa patentoida keksintönsä.

Korkeakoulun on pidettävä salassa sille annetut keksintöön liittyvät tiedot, kunnes keksintö on riittävällä tavalla suojattu eikä salassapidolle ole muita erityisiä syitä.

Edellä 2 momentissa säädetyn estämättä korkeakoulu voi antaa keksintöä koskevia tietoja tutkimusyhteistyön osapuolille, jos tutkimusta koskevissa sopimuksissa on sovittu tulosten hyödyntämisestä, siirtymisestä tai tiedoksisaannista, tai muille tahoille, jos tietojen antaminen on keksinnön hyödyntämisen vuoksi tarpeellista. Korkeakoulun on tällöin huolehdittava siitä, ettei tietojen antamisella vaaranneta keksinnön suojaamista, hyödyntämistä tai keksijän tieteellisen julkaisuoikeuden ensisijaisuutta.

12 §

Todistustaakan jako

Korkeakoulun on osoitettava, että sillä on oikeus 6–8 §:ssä tarkoitetulla tavalla ottaa itselleen oikeudet keksintöön.

Edellä 1 momentissa säädetyn estämättä keksijän on annettava selvitys keksinnön syntyolosuhteista, jos keksintö on syntynyt läheisessä yhteydessä sopimustutkimushankkeeseen. Jos keksintö on syntynyt aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua sopimustutkimushankkeen päättymisestä, on keksintö katsottava avoimessa tutkimuksessa syntyneeksi, jollei korkeakoulu esitä erittäin painavia syitä, joiden mukaan keksintö on olennaisesti sopimustutkimushankkeeseen perustuva.

Jos sellaiseen keksintöön, joka palvelussuhteen jatkuessa olisi kuulunut tämän lain soveltamisalaan, haetaan patenttia tai sitä ryhdytään muulla tavalla hyödyntämään kuuden kuukauden kuluessa palvelussuhteen päättymisestä, on keksintöä pidettävä palvelussuhteen aikana tehtynä, jollei keksijä osoita todennäköisiä perusteita keksinnön syntymiselle palvelussuhteen jälkeisenä aikana.

13 §

Riitojen ratkaisusta

Oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain (656/1967) 11, 11 a ja 11 b §:ssä mainittu keksintölautakunta on toimivaltainen antamaan lausuntoja tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

Laillinen tuomioistuin tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa riitaisuuksissa on Helsingin käräjäoikeus. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä patenttiasioissa säädetään.

14 §

Tarkempien säännösten ja määräysten antaminen

Korkeakouluille yhteisiä tarkempia säännöksiä keksintöilmoituksen tekemisestä, oikeuksien siirtämisessä noudatettavista menettelyistä ja korvausten maksamisesta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Korkeakoulut voivat antaa tarkempia määräyksiä tämän lain soveltamisesta siinä järjestyksessä kuin korkeakouluja koskeissa laeissa säädetään.

15 §

Voimaantulo ja siirtymäaika

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007. Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyistä keksinnöistä on voimassa, mitä keksinnön tekohetkellä on säädetty.

Tätä lakia ei sovelleta sellaisiin tutkimussopimuksiin, jotka on tehty, tai tutkimushankkeisiin, jotka on aloitettu ennen tämän lain voimaantuloa. Tätä

lakia ei myöskään sovelleta sellaisiin keksintöihin, joihin kohdistuu ennen tämän lain voimaantuloa syntyneitä sopimusvelvoitteita.

HE 259/2004, SiVM 1/2006, EV 28/2006